

II RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 109 (12).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 27. mail 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, kohtuminister **R. Gabriel**, rahaminister **O. Strandman**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, põllutööminister **A. Kerem**.

P ä e w a k o r d:

1. Tsiwiil-kohtupidamise seaduses ettenähtud rahamäärade kõrgendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast.

2. Kohtukäskjalgade taksi maksmapanemise ja kohtute asutamise seaduse § 352° tühistamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast.

3. Nuhtlusseaduse § 1390 tühistamise ja §§ 1386 ja 1404 muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast.

4. Proowiseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast.

5. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Weberman.

6. Seadus riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise täiendamise kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Weberman.

7. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Weberman.

8. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Weberman.

9. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Weberman.

10. Leiduspatendi, kaubamärkide, mustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Kornel.

11. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Kornel.

12. Laewakinnistuseseadus — üldkomisjoni ettepanek.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.

13. Põhja-Eesti põllutöökeskkooli põllutöministeeriumile ülewõtmiseks eelkrediidi määramise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Tonkman.

14. Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise lepingu kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.

15. Kohtumaksude ja -kulude seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Jaakson.

16. Tollitariifide maksmapanemise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martna.

17. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja L. Raudwastuwõtmine. kepp: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele wälja jagatud. Kuna ettepanekuid päewakorra muutmise kohta ei tehta, siis loen päewakorra wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna Riigikogu sekretääril.

2. Teadaandmine Sekretäär O. muudatuste kohta Köster: Riigikogust Riigikogu koosseisus. on tagasi astunud 26. mail 1924 a. Tartumaa walimisringkonna töö-

rahwa ühise wäerinna nimekirja järele walitud Rudolf Pächter ja asemele kutsutud sama walimisringkonna nimekirja järele Andres Nõmme.

3. Teadaandmine Riigikogu juhatuses komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. poolt on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud, mis Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule wastuwõtmiseks esitatud:

1. Weneaegiste õnnetujuhtumiste pensionide maksmise seadus — töökaitse komisjoni.

2. Edasikaebe muutmise seadus wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-kohtuasjus — üldkomisjoni.

3. Tsiwiil-kohtupidamise korra muutmise seadus kostja wäljakutse ja oksjoni asjus — üldkomisjoni.

4. Tsiwiil-kohtupidamise seaduses ettenähtud rahamäärade kõrgendamise seadus — redaktion. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Tsiwiilkohtupidamise seaduses ettenähtud rahamäärade kõrgendamise seaduse“ lõpuliikku teksti kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud.

5. Kohtukäskjalgade taksi maksmapanemise ja kohtute asutamise seaduse § 352⁵ tühistamise seadus — redaktion. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Kohtukäskjalgade taksi maksmapanemise ja kohtute asutamise seaduse § 352⁵ tühistamise seaduse“ lõpuliikku redaktioni ilma muudatusteta sel kujul, nagu Riigikogus kolmandal lugemisel wastuwõetud.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud.

6. Nuhtlusseaduse § 1390 tühistamise ja §§ 1386 ja 1404 muutmise seadus — redaktion. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Nuhtlusseaduse § 1390 tühistamise ja §§ 1386 ja 1404 muutmise seaduse“ lõpuliikku redaktioni järgmise muudatusega:

1. § 1404 neljas rida: ehk mis madalamad on, p. o. wõi mis madalamad on.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastuwõetud.

7. Proowiseadus — redaktion. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette kinnitada „Proowiseaduse“ lõpuliikku redaktioni järgmiste muudatustega:

1. § 13 algusel: Kui kuld- ehk hõbeasi, p. o. kui kuld- wõi hõbeasi.

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastuwõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): 2. § 13 kolmas lõige wiimane rida: lüüakse asjad kokku, p. o. lüüakse need asjad kokku.

Kui Riigikogu soowib wõin paragrahw 13. kolmanda lõike ette kanda sel kujul, nagu redaktioni komisjon ta ette pani: „Kui asjade esitaja ei tarwita käesolewa seaduse § 14 põhjal temale antud õigust, wõi kui kontraproowi kaudu selgub, et proow on siiski madalam käes-

olewas paragrahwis tähendatud alamäärast, siis lüüakse need asjad kokku ning antakse esitajale tagasi."

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

(Aruandja **K. Ast** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 3—5):

3. § 14, kolmas rida: kuld- ehk hõbeasju, p. o. kuld- wõi hõbeasju.

4. § 14, neljas rida: Tallinna tehnikumi ehk riigi kesklaboratooriumi, p. o. Tallinna tehnikumi wõi riigi kesklaboratooriumi.

5. § 16, esimene rida: sisseandmise päewast, p. o. nende esitamise päewast.

Aruandja **K. Ast** (loeb): 6. § 18, teine rida: mille mehansimid wälja wõtmata, p. o. mille mehansimid wälja wõtmatud.

Kuid siin pean seletama, et selle seaduseelnõu läbiwaatamisel redaktsiooni komisjonis ei olnud aruandjat kohal ja komisjon waadates läbi § 18 ilma aruandja juuresolekuta, arwas, et siin on mõeldud sarnase mehansimiga uurid, mille mehansimid wäljawõtmatud on. Komisjon wõttis selle järele wastawa muudatuse wastu, nimelt „wälja wõtmata“ asemel „wäljawõtmatud“. Aga pärast juhiti komisjoni tähelepanu selle peale, et § 18-s on mõeldud uurid, mille mehansimid wõidaks wälja wõtta. Selle järele peab redaktsiooni komisjon oma ettepaneku tagasi wõtma ja Riigikogule seletama, et ta selle ettepaneku ekslikult on teinud. See parandus langeb ära.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Weberman'il. Rkl. Weberman sõna ei tarwita. Aruandja poolt on teada antud, et see parandus 6-s eksikombel on tehtud ja hääletamisele ei tule.

(Aruandja **K. Ast** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega parandused 7 ja 8):

7. § 23, teine rida: walmistawad ehk nendega kauplewad, p. o. walmistawad wõi nendega kauplewad.

8. 4. peatüki pealkiri: Trahwid proowimääruste üleastumise eest, p. o. Trahwid proowimäärustest üleastumise eest.

Aruandja **K. Ast** (loeb): 9. § 25, neljas rida: walmistawad ehk nendega kauplejad, p. o. wõi nendega kauplejad.

Wõib olla, et siin Riigikogu soovib kuulda, milles parandus seisab. Ma kannan selle paragrahwile parandatud kujul ette. (Loeb): § 25. Kuld- ja hõbeasjade töösturid, kes proowikotta nimepitsati saatmise nõuet ei täida, karistatakse rahatrahwiga kunni wiietuhande margani. Sama trahwi alla langewad ettewõtete pidajad, kes kuld- ja hõbeasju walmistawad, wõi nendega kauplejad, juhtumistel, kui nad ei täida § 23 nõudeid ettewõtete registreerimise wõi teadete saatmise kohta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): 10. § 28 algus: Proowimääruste rikkumisasju, p. o. proowimäärustest üleastumise asju.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

8. Riigiametnikkude Rahaasjanduse komisjoni teenijate palgaseaduse osalise aruandja **E. Weberman**: Käesolew seaduseelnõu, mida mul au on rahaasjanduse komisjoni nimel Riigikogule esimesel lugemisel ette kanda, on kokku seatud wiiest seaduseelnõust, mida Wabariigi Walitsus üksteise järele esitas käesolewa aasta algul. Päewakorras on kõik 5 seaduseelnõu üksikult ära tähendatud. Rahaasjanduse komisjon on aluseks wõtnud ühe nendest, mis laiemaulatuslikum. Seda aluseks wõttes esinen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanekuga esimest päewakorras olewat seadust wastu wõtta ja teise nelja seaduse arutamist ära jätta. See ei ole mitte wiimaste sisuliselt tagasilükkamine wõi kõrwalejätmine, waid nende sisu, nii kui tähendasin, on — Wabariigi Walitsuse poolt ettepanud kujul — juba esimesse seadusesse kokku wõetud.

See seadus iseenesest ei sisalda ametnikkude olukorra parandamist ega palgade tõstmist, nagu pealkirja järele arwata wõiks, waid ainult mõnede ebarjärke kindlate ja mitteõiglaste wahekor-

dade korraldamist. Nii on näiteks makswa palgaseaduse järele riigi keskarhiwi juhataja arwatud palga suhtes tähtsamate peawalitsuste juhatajate liiki, kuna tööhoolekandeministeeriumi hoolekande osakonna ja kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna juhataja on arwatud vähemtähtsamate peawalitsuste hulka. Tegelik elu on näidanud, et mõlemil wiimasele on ülesanded, mis sarnastuwad tähtsamatele peawalitsustele, kuna riigi keskarhiw on sarnane vähemtähtsatele peawalitsustele. Sellepärast on nemad käesolewa seadusega palgaastmetes ümber paigutatud. Samas kaubandus-tööstusministeeriumis on teine osakond, tööstusosakond, mis kõrgemas palgaastmes, kuna kaubandusosakond sama tähtsate ülesannetega kuulub väiksemasse palgaastmesse. Eelmine walitsus esitas eelarwe korras tarwiliku muudatusettepaneku, kuid eelarwe-komisjonil oli wõimatu seda ilma wastawa seaduse muutmiseta sanktsioneerida. Nagu need Riigikogu liikmed mäletawad, kes eelarwe-komisjonis olid, lükati kõik need muudatused eelarwe korras tagasi, selleks waid wormilistel põhjustel, et Wabariigi Walitsus esineks wastawa seaduseelnõuga, kus kõik tarwilikud palgaseaduse muutmised täpselt tähendatud oleks. Samuti on arwatud makswa palgaseaduse järele meriasjanduse peawalitsuse juhataja abi palk wastawalt VI palgaastmele, kuna otsekoheste maksude, aktsiisi, maa-korralduse, põllumajanduse, terwishoiu, politsei ja metsade peawalitsuse juhatajate abid, kelle töörohkus ja wastutus, nagu wahepeal selgunud, mitte millegiga esimese onast vähemad pole, saawad palka hariliku palgaastme järele. Selle nähtawa eksituse paranduseks tulid nende palgad ühtlustada, tõstes kõiki VI palgaastmele. Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee ülem ja teised selle raudtee ametnikud on palgaseadusesse täiendawalt sisse wõetud, tähendatud raudtee ülewõtmise tõttu riigile. Maamöödu ja hindamise walitsuse juhataja on palgaseadusest hoopis maha kustutatud selle ameti likwideerimise tagajärjel.

Üksikute palgaastmete wahel enam-wähem ühtlaste wahede loomiseks tuli palkade wõrdlewasse tabelisse juurde wõtta waheaste „1-a — palgaga 16.500 mk.“, sellepärast, et praeguse 1. ja 2. palgaastme, 15.300 marka ja 18.000 marka wahe liig suur on.

§ 2. muutmine esitatud kujul on tingitud järgmistest asjaoludest: Tuletornide Stenskäri, Ekholmi, Kokskäri, Suropi ja Osmussaare meeskonnad muretsewad oma toidumoonna ja riidewarustuse Tallinnast, teiste tuletornide meeskonnad samuti lähematest linnadest, kuna tuletornid ise kas wäikestel saartel ehk tühjadel maaninadel asuwad, siis läheb nende elamine weel kallimaks kui linnade ja alewite juures asuwatel tuletornidel. Sealjuures tuleb weel arwesse wõtta, et halwa ühenduse tõttu on need saaretuletornid sunnitud ennast igakord kauemaks ajaks warustama, kusjuures wahest tee peal toiduinad mereweel läbi märjaks saawad ja hoides halwaks lähewad ehk koguni hukka saawad, missugune kahju aga meeskonna oma kanda jääb.

Sellepärast on siis ka seaduses wastaw muudatus ette wõetud ja nimelt, et palgamäär nendele sama suureks jääks, kui linnadeski.

Prii korteri, kütte ja walgustuse saajate hulka, kui korteriruumid teenistuskoha juures olemas (§ 3 p. d), on täiendawalt üles wõetud need raudteeametnikud, kes oma ametikohuste iseloomu tõttu peawad alaliselt kättesaadawad olema ja seega sunnitud oma teenistuskoha juures elama.

Peale selle on käesolewasse seadusesse weel üles wõetud raudtee jaamaülemad, teemeistrid, hoonete ülewaatajad, nende abid, terwishoiu jaoskondade käskjalad, sanitaärid, ämmaemandad ja desinfektorid; wangimajade ametnikud ja teenijad; Kadrioru pargiwahid; tuletornide wanemad ja nooremad teenijad ning motoristid, kahe täiendawa seadus-nowelli alusel, mis Wabariigi Walitsus hiljem esitas ning mis rahaasjanduse komisjon käesolewasse seadusesse koondas.

Peab tähendama, et selle seaduseelnõu esitamine Riigikogule wiibis pikemat aega sellepärast, et peale selle, kui kaks-kolm seaduseelnõu kokku wõeti ja wastawalt redigeeriti, tuli weel mõni juurde. Wäga iseloomustaw on see, et isegi ühel päewal on Wabariigi Walitsus saatnud kaks iseseiswat, kuid ühe ja sama nimega seaduseelnõu ühe ja sama paragrahwi muutmise kohta, ühel ja samal päewal ning ühe ja sama numbri all. Nii oli neid kokku kogunud terwelt 5 tükki.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolewat seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolewa seaduse arutamise juures ei saa mööda minna sellest wiisist, mida Wabariigi Walitsus on walinud seaduse muutmiseks. Seadus, mida muudetakse, on 7 paragrahwi suur ja selle 7 paragrahwi muudatuste kohta on esitatud wiis eelnõu. Wiie eelnõuga katsetakse ühel ja samal ajal muuta wäikest seadust. Kui sarnast teed edasi minnakse ja edasi arendatakse, siis jõuame wiististi sinna wälja, et kui on seaduseelnõus 70 paragrahwi, siis tuleks esitada umbes 50 seaduseelnõu, mis ette näewad wastawaid parandusi. Ehk lõpuks isegi iga ametniku kohta oma seaduseelnõu. Sarnast seaduse muutmise wiisi ei saa pidada otstarbekohaseks. Siinkohal tuleb tähelepanu juhtida selle peale, et edaspidi koondataks kõik parandused ühte seaduseelnõusse, selle läbi oleks wähem tööd kantseleidel kui ka Riigikogul.

Teine külg käesolewas seaduses on see, et Wabariigi Walitsus ainult üksikute kõrgemate ametnikkude palka tahab tõsta. Mitte eestkätt kõrgemad ametnikud ei kannata wähesse palga all, waid rohkem kannatawad need, kes õieti mingisugusele elatismiinumile wastawat palka ei saa. Riigiteenijate palgaseaduses on ette nähtud palk 250 mk. ja siis alates 2.800—4.000 mk. jne. Sarnase palgaga praegusel ajal elada ei saa ja riik ei ole õigustatud oma teenijate, oma ametnikkude käest sarnase palga juures kohuste täitmist nõudma. Kui tööd nõutakse, siis tuleb seda ka tarwilikult hinnata. Riigil tuleb oma ametnikkudele wastawad palgad määrata, millega wõiks nad ära elada ning oma perekondi toita. Praegused palgad seda ei wõimalda. Wabariigi Walitsus ei näi seda küsimust küllalt kaaluwat, ei näi selle peale tarwilikku tähelepanu pöörawat. Selle tunnistajaks on need wiis seaduseelnõu, kus on wälja nopitud üksikud ametnikud, kelle eest mingisugustel põhjustel kas ministrid wõi mõned teised mõjuwõimsad isikud seisawad. Neile katsutakse eriseadustega üksikult palka tõsta, mööda minnes ametnikkude olukorra üldisest parandamisest. Sarnast talituswiisi Wabariigi Walitsuse poolt ei saa meie lubatawaks tunnistada.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Meie riik on noor ja meie seadused on eriti noored. Muidugi wõib siis nendes noortes seadustes ka wigu ette tulla, ja ei ole sugugi mitte halb, kui

meie neid seadusi aegajalt rewideerimisele wõtame. Eriti oleks tarwis rewideerida riigiteenijate palkade seadust, iseäranis selles osas, mis puutub madalamatesse ametnikkudesse. Kuid madalate ametnikkude palgamäärad on praegu kindlaks määratud eelarwe korras, ja Riigikogul oli wõimalus weel sellel aastal neid palkasid rewideerida, nimelt eelarwe korras, kellele tarwis, palka juurde panna, kellele seda tarwis ei olnud, endiseks jätta. Tuli ette ka juhtumisi, kus palkade alandamist tuli teha. Igatahes peame sellest järeldama, et madalamate riigiteenijate palgad wastawad praegusel ajal Riigikogu enamuse arusaamisele. Mis puutub kõrgematesse ametnikkudesse, siis nende palka ei saadud eelarwe korras rewideerida ja nimelt sellepärast, et kõrgemate ametnikkude palgad on eriseaduses kindlaks määratud. Käesolew seadus ongi just selleks ette nähtud, et kõrgemate ametnikkude palkasid rewideerida. Kui praegust riigi majanduslikku seisukorda silmas pidada, siis wõiks loota, et seaduseelnõus rewideeritakse palkasid mõlemalt poolt, see tähendab, pannakse juurde kellele tarwis, ja wõib olla, et mõnel ka palka wähendatakse, et kulud üldse ei suureneks. Kui teie aga waatate käesolewat seadusprojekti, siis ei leia teie sarnast kahepoolist rewideerimist, waid see rewideerimine läheb ühele poole ja kannab õieti laiutamise iseloomu. Kõigis parandustes näete teie ainult palkade tõstmist, aga palkade alandamist teie kuskil ei näe. Sellest on weel wähe, mõnel puhul luuakse isegi koguni uued palgaastmed ja uued ametid. Nii, näiteks uus aste palgaga 16.500 marka kuus. Enne niisugust astet ei olnud. Muidugi määratakse selle astme peale neid, kes enne wähemat palka said, ja mitte neid, kes enne kõrgemat palka on saanud. Nii siis tõstetakse inimeste palkasid terwete gruppide kaupa kõrgemale. Laiutamise tendents uue ameti loomisega paistab eriti silma Riigikogu enese suhtes. Kui Riigikogu eelarwet arutati, siis oli meil põllumeeste rühmal juhus tähendada, et asjadewalitseja abi ametit õieti tarwis ei ole. Aeg on näidanud, et see arwamine õige oli, sest ka asjadewalitseja ise ei tee seda loowat tööd, mis tema palgasuurust õigustaks. Meie asjadewalitseja täidab õieti wanema kantseleiametniku ülesandeid. Tema seab kokku mingisuguseid paberid ja protokollide kawasid, mille täitmist komisjonide poolt nõutakse, et

oleks käepärast waadata, missugused küsimused on komisjonides otsustatud ja missugused ei ole otsustatud. Ja kui komisjon teeb otsuse, et üks ehk teine juhatuse wõi kantselei nõudmine ei ole mitte otstarbekohane, siis asjadewalitseja leiab wõimaluse komisjoni asjaajajat trahwida märkusega ehk mõnel teisel teel, selle eest, et seda ehk teist tema nõudmist ei ole täidetud, olgugi, et komisjoni asjaajaja on täitnud ainult komisjoni juhatuse korraldusi. Nii siis leiame praegu meie asjadewalitseja niisuguse kantselei-ametniku ülesannete täitmise pealt. Kui meie waatame komisjoni asjaajajaid, siis näeme, et meil on praegu kaks komisjoni asjaajajat ja et nemad saawad kõigiti oma asjadega walmis, olgugi, et nad ei ole wäga suure palga peal, saades ainult 13.500 marka kuus, kuid kõrgemat palka ei ole komisjoni asjaajajale ka waja. Kui oleks waja ametisse panna mingisugust komisjoni asjaajajat, siis wõiks staatisid suurendada mingisuguse noorema asjaajaja kohaga, kelle palk oleks wähest 11.000 marka. Aga kui siin tahtakse inimene panna ametisse, kes saab 19.500 marka kuus, siis on see ometi niisugune palk, mis õieti enam kantselei-ametniku wõi asjaajaja palk ei ole, waid see ametnik peaks olema mingisugune uus asjadewalitseja abi, ehk mõni muu niisugune kõrgem ametnik, kes loowat tööd peaks tegema, missugust aga tarwis ei ole. Ometi peaks Riigikogu eeskujuni näitama, peaks ise kõige rohkem kokku hoidma, siin aga leiame meie kokkuhoidmise asemel laiutamise tendentsi. Laiutamise tendentsist tunnistab ka selle seadusprojekti lõpp, kus kõik need suurendused pannakse tagantjärele maksma 1. jaanuarist 1924 aastast. Nüüd, kus ligi pool aastat saab mööda ja inimesed on oma töö selle palgaga teinud, millega nad seni ajani on teeninud, nüüd suurendatakse neile weel palka tagantjärele. Minu ja meie rühma arwamise järele ei ole see sugugi otstarbekohane, sest kui tuleks palkasid suurendada, siis peab suurendama neid tulewikus, aga mitte minewikus. Need oleks puudused, mida teisel lugemisel tuleks kõrwaldada, et seda seadust wastu wõtta wõiks. Üldse selle seadusprojekti wastu olla ei saa, on aga tarwis seda laiutamise tendentsi kaotada ja selles mõttes teeb põllumeeste rühm II lugemisel wastawad parandused.

J. Piiskar (is.): Selle seaduseelnõu kohta on sennistes kõnedes kaks was-

tupidist seisukohta awaldatud. Aruandja ütles, et seaduses ei olla palkade tõstmist, härra kindral Soots aga ütles, et eelnõu sisaldab ainult palkade tõstmist. Mina pean ütleva, et käesolewal korral on härra kindral Soots'il õigus, sest see on tõesti palkade tõstmise, nii ütelda, laiutamise seadus. Õigus on härra kindralil ka selles mõttes, et siin on ainult kõrgemate ametnikkude palkade kõrgendamise teemist. (J. Holberg, põl.: Uute loomine kah!) Ka uute kohtade loomine.

Juba eelarwe arutamise puhul kõneldi sellest pikemalt, et palgad, see on palgaastmed, palganormid, tulewad rewideerimisele wõtta ühelt poolt just nende küsimuste suhtes, mis siin on üles tõstetud, sest et riigiteenijad ühewäärilise töö eest mitte ühewääriliselt palka ei saa, samuti ka palgaastmete eneste rewideerimise suhtes. Kui püüti eelarwe arutamise puhul üksikuid palgamuutmisi ja palgakõrgendusi läbi wiia, siis mäletawasti ei leppinud Riigikogu enamuse mitte sellega, waid lükkas sellekohased ettepanekud tagasi. Härra kindral Soots ütles, et olla tehtud muudatusi. Mina seda küll ei mäleta, olgu siis, et mõned muudatused kogemata läbi lipsatasid. Igatahes oli üldine tendents, et ei tule mitte üksikute juhuslike ettepanekute kaudu palkasid normeerima hakata. Wabariigi Walitsus oleks sellest wastawad järeldused pidanud tegema ja nimelt, et palgaküsimus tuleb wõtta päewakorrale terwes ulatuses, et kõigile, niihästi walitsusele enesele, kui ka Riigikogule, kes küsimuse üle otsustab, selge oleks, mis sellega tahtakse kätte saada. Siin näeme aga otse wastupidist. Esimene kõneleja, härra Johanson, näitas juba, kuidas ühe päewaga esitatakse kaks erilist palgaseaduse muutmise wõi täiendamise seaduseelnõu. Käesolewas poolteise-leheküljelises seaduseelnõus on wiis seaduseelnõu kokku sulatatud. Ja kui nüüdki raske on muudatustest ülewaadet saada, siis seda raske oleks olnud, kui need eelnõud ükshaawal Riigikogusse oleks tulnud. Otse risti wastutöötamine nendele põhimõtetele ja seisukohtadele, mis Riigikogu üles seadis.

Edasi. Kui leitakse, et kõrgematele ametnikkudele on endise palgaseadusega ülekohut tehtud, et inimesed, kelle töö ühewääriline, on paigutatud mitmesugustesse palgaastmetesse, siis ei ole ometi mingisugust põhjust oletada, et seda ai-

nult kõrgemate ametnikkude suhtes on sündinud. Palju rohkem on põhjust eeldada, et keskmiste ja alamate ametnikkude suhtes seesama nähtus sedawõrd suuremana kordub, kuiwõrd neid ametnikka rohkem on. Nii siis — mitte ainult kõrgemate ametnikkude palgaküsimus ei waja ümberkorraldamist, waid terwe palgaseadus wajab rewideerimist. Nüüd aga tahetakse rahuldada ainult üksikuid kõrgemaid ametnikka. Nähtawasti oleks selle loomulikuks järelduseks, et küsimus laiemas ulatuses päewakorralt üldse ära jäetakse. Kui seda aga teha ei taheta, siis tekib küsimus — mispärast just nende ametnikkude suhtes, kes suuremat palka saawad, kes kaugelt üle elatismiinimumi palka saawad, nii hädasti waja on seda küsimust rewideerida. Teiste suhtes, kes 4½, 5 ja 6 tuhat marka ehk selle ümber palka saawad, on aega küllalt, wõib küsimusega ei tea kui kaua weel oodata. Meie arwates on aga just seal äraelamise wõimalused äärmiselt wiletsad ja palgaolude parandamine, palgaküsimuse rewideerimine seda wajalikum.

On kõneldud alatasa sellest, et tahetakse asjaajamist lihtsustada, et tahetakse tööd teisiti ümber korraldada ja kui wõimalik ei ole eelarwele uusi summasisid juurde lisada, kokkutõmbamise arwel palgatingimisi wastuwõetawamaks teha. Senni meie ei näe aga, et seda küsimust käsile oleks wõetud. Meie ei kuule sedagi, et mingi walitsuse komisjon wõi ametiasutuste waheline komisjon selle kallal töötaks. Muidugi ei kuule meie siis ka, et mingisuguseid tagajärgi kätte oleks saadud.

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes peab rõhutama, et sarnasel kujul see seadus ei anna neid tagajärgi, mida riigi-ametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadusega oodatakse, ei paranda eriti nende riigiteenijate seisukorda, kus parandamine kõige hädalisemalt tarwilik, aga tema aitab sellelt küsimuselt teatawa piirini terawusi ära wõtta, ning jätab kehwad ametnikud üksinda palgaolude parandamise eest wõitlema, rahuldades neid, kel seda kõigewähem tarwis on. Ja sellepärast arwame meie, et kui seda seadust siiski tahetakse wastu wõtta ja maksta panna, siis mitte selles ulatuses, nagu see on esitatud, waid ainult nende kahe momendi ulatuses, mis siin täiesti elulised on. Need on järgmised: kõigepealt kitsarööpalise raudtee

teenijad ja ametnikud, kes selle tõttu, et raudtee senni eraraudtee oli, palgaseaduse alla üldse ei kuulunud ja kelle kohta on paratamata tarwis maksta panna palgaseaduse täiendus, kus nende palgaküsimus oleks lahendatud, sest muidu ei saada nendele palka maksta. Teine samasugune moment selles eelnõus on see, et mitmetele teenijate liikidele, nagu tulitornide teenijatele, mõnedele raudteeteenijatele, wangimajade ametnikkudele, tulitornide wahtidele jne. on juba tegelikult läinud aasta algusest peale antud korterid. Neilt ei ole korteriraha nõutud, sest et sellest wäiksest palgast polnud wõimalust maksta. On tekkinud seisukord, kus inimestele on antud teatawad hõlbustused, teataw osa palka natuuras makstud, ilma et selleks seaduslikku alust oleks olnud. See eelnõu tahab tagantjärele sanktsioneerida seda, mis juba maksmata pandud on. Selle wastu meie ei waidle.

Need on kaks momenti, mis selles eelnõus põhjendatud on ja mis wõiwad lahendamisele tulla, aga kõrgemate ametnikkude palgaküsimusega wõib niikaua oodata, kunni madalamate ametnikkude palgasuhteid on rewideeritud, et siis näha, kas üldse kõrgematele ametnikkudele palka kõrgendada waja on, missugusel määral, ja kas üldse raha jätkub wõi mitte. Wõi tuleb ehk ühtlustada selles mõttes, et need, kes ülearu kõrgesse on asetatud, paigutatakse sinna, kuhu neid lubab paigutada praegune majanduslik kandejõud. Sellekohased parandused tehakse muidugi II lugemisel.

J u h a t a j a **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhws.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kuulasin suure huwiga põllumeeste rühma liikme härra Soots'i põhjendusi ja wäiteid nende 5 seadusnowelli wastu ja näis olewat nagu iseenesest mõistetaw tõde kõik need wäited, mis härra kindral ette kandis. Kuid ma tuletaksin härra Soots'ile meelde, et tema ja tema rühma arwamine selle kohta ennem teistsugune oli. Tuletagi meelde, mis ütles tema ja tema rühma minister eelarwe-komisjonis, kus need samad asjad ja ettepanekud hääletamisel olid, ja kus ühel häälel põllumeeste rühm neid toetas. Tõstis ju selle küsimuse üles ja põhjendas wäga pikalt ja mõjuwalt just neid samu parandus-ettepanekuid, mis mina kui aruandja ette kandisin — eelmine walitsus oma esitajate kaudu. Härra Soots oli ise komisjoni

liige ja peaks seda mäletama. Tuletage meelde, kus, näiteks kaubandusosakonna juhataja palgaastme kohta rääkis minister teie oma rühmast, et see ametnik on waid selle tingimisega 1923 aastast ametisse jäänud, et tema juba 1923 aastast peale saab selle ühesuguse palga tööstusosakonna juhatajaga. Härra minister toonitas seekord, et kui see ülekohtune wahe ei saa mitte kõrwaldatud, siis lahkub kaubandusosakonna juhataja. Selle paranduse wastu ei waielnud teie rühmast mitte keegi. Sellepärast, nagu ma ütlesin, mis täna walge on, homme tehakse tema mustaks, sest walitsus on nüüd teistes kätes. See kõne on räägitud härra Soots'i poolt nii ütelda, üle Riigikogu peade, see on räägitud rahwale, et võimalik oleks pärast kirjutada „Kajas“, et „meie, põllumehed, nõuame kokkuhoidmist, aga need koalitsiooni rühmad, nemad muud kui aga laiendawad“. Teie unustate, et see on walitsuse, teie oma walitsuse ettepanek, millest mina kui aruandja mitte ei pääsenud mööda, et seda toetada. See on see eelmise walitsuse seaduste esitamise wiis, kus kõik need 5 seaduseelnõu, mis täna siin ühendatud kujul ette kandsin, esitati üksteise järele mõne päewa jooksul, isegi ühel päewal 2 tükki. Eelmise walitsus oli küll walitsus, aga tema ei hoolinud Riigikogu töö ja aja kokkuhoidmisest, sest siis ei oleks nii halwasti need seaduseelnõud redigeeritud, kui siin. (Segane wahelhüüe M. Laarmani, põl. poolt.) Jah, see on, härra Laarman, sääsekurnamine, kui esitatakse ühe nädala jooksul ühe ja sama asja kohta 5 iseseiswat seaduseelnõu, mis sisuliselt samad, kus waieldakse ja kaitstakse kuu aega tagasi üht seisukohta ja kuu aja pärast tuuakse ette täiesti wastupidised motiivid. Ja seda ainult sellepärast, et walitsuse juhtimine on praegu teiste käes. Sellejuures ei tule unustada, et praegusel juhtumisel teie ei räägi asjast sisuliselt, ja ei saa sellepärast ka teie wastuwaiteid tõsiselt ja sisuliselt wõtta. (J. Soots, põl.: Aga mis pärast?)

Pahema tiwa kõnelejatele ütleksin mina seda, et käesolewas seaduses ei ole ametnikkude palgade ja olukorra sisulise rewideerimisega tegemist, waid jutt on nendest eksitustest ja ülekohtust, mis oleks pidanud eelmine walitsus juba aasta eest õiendama, tegi seda aga wiimasel tunnil. Rahaasjanduse komisjoni alamkomisjon ja ka pleenum wõttis ju sel

puhul wastu soowiawalduse, mis järgmiselt kõlab ja mis seletuskirjana teile kõigile on kätte antud: „Rahaasjanduse komisjon leiab, et riigiametnikkude ja -teenijate palgad ühes palgaredeliga tulewad rewideerimisele wõtta ja juhib eriti tähelpanu selle peale, et alamate ja keskmiste astmete palgad elukallidusele ei wasta.“ See on alamkomisjoni seisukoht, ja sellega jääksid täiesti ära need wastuwaited, mida rkl. härra Johanson ja Piiskar ette tõid. Alamkomisjonis töötas ka rkl. Piiskar ja rkl. Johanson, kuna mina niitelda ex officio sattusin aruandjaks kodukorra järele, kui alamkomisjoni juhataja. Peab ütleva, et sotsialistlikkude rühmade esitajad alamkomisjonis ei waielnud sisuliselt selle seaduse wastu, kõik need otsused on wastu wõetud, kui ma ei eksi, wist ühel häälel ja sellepärast ei tohiks neil teadmata olla, et siin oli alamkomisjonil kindel äratundmine, et käesolewa seadusega põhjalikku ega ka osalist ametnikkude olukorra parandamist läbi wiia ei saa, sest siin ei ole mitte palgaastmete rewideerimisega tegemist, waid üksikute ebaõigete wahekordade lahendamisega. Sellepärast ei pruugiks pahemal tiival wõtta, paremalt tiwalt halba eeskujut, ja üle peade kõnelda, et „meie teeme kõik mis võimalik kokkuhoidmiseks ja kisume kõrgematel ametnikkudel palgad maha“. Kuna ometi teie eneste osawõttel on see soowiawaldus sisse wõetud ja alamkomisjonis kui ka rahaasjanduse komisjoni pleenumis wastuwaidlemata wastu wõetud, soowiawaldus, mis ütleb täiesti rahaasjanduse komisjoni arwamist palkade rewideerimise suunas. Ja rahaasjanduse komisjoni kuulub nii parem kui ka pahem tiw. Keegi ei waielnud seal põhimõtte wastu, et nõutakse soowiawaldusega riigiametnikkude ja -teenijate palgade rewideerimist ja juhitakse tähelpanu selle peale, et alamate ja keskmiste astmete palgad elukallidusele ei wasta. See tähendab — komisjon oli arwamisel, et seda käesolewa seadusega teha ei tule ega saa.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Soots käsitas siin käesolewa seaduse puhul küsimust, mille järele oleks pidanud ootama, et härra Soots ka näpunäiteid toob, kuidas meie ametkondades tööd paremini korraldada, et koosseisusid kärpida wõiks. Aga kui mina kuulsin tema seletust, siis pidin mina aina imestama. Rkl. härra Soots on olnud kindral meie sõjawäes ja mina

ei oleks kuidagi uskunud, et niisugune kodanik wõiks vähemaid ametnikka suu-remate vastu üles ässitada ja sellejuures oletada, et töö seeläbi edeneb. See ametnik, kellest rkl. härra Soots rääkis, on oma tegewusega niikaugele jõudnud, et mina, kui Riigikogu juhatuse liige ei tea, kas teda wõib ametisse jätta, wõi mitte. Ja nüüd tuleb rkl. härra Soots, ilma, et ta waewaks wõtaks järele pärida, kuidas need asjad on seal sündinud ja hakkab seda niisuguseks asjaks pidama, mille alusel wõib riigiametnikkude koosseisusid kokku tõmmata. No niisugust, ütleme, ohwitseri wastuhakkamisele ässitamist kindrali vastu mina küll ei oleks oodanud meie sõjawäes olnud kindrali poolt. Teatawasti on Riigikogu juhatuse poolt nõudmine, et komisjonid peawad oma koosolekute üle protokollis sisse panema, millal koosolekud hakkasid ja millal lõppesid. Meil komisjonid ei taha seda kirjutada, küid seda teha on tingimata tarwis, sest selle läbi registreeritakse, kui kaua komisjon tööd teeb. Kui härra Soots ja wastaw komisjon, kus rkl. Soots liikmeks, seda Riigikogu juhatuse nõudmist mitte ei tea, siis sellepärast, et see ametnik seda teatawaks ei teinud, mis Riigikogu juhatusele teda käskis teha, sellepärast ei ole otsarbekohane Riigikogu kõnetoolilt seda tulla ütleva, et asi peaks teistmoodi olema ja käsu mitte täitmise eest ei tohi noomitusi anda. Igatahes ei puudu selle seaduse... (Segane wahelhüüe põllumeeste rühmast)... no siis olge head, rääkige sellest 20.000 ametnikkudest, aga ärge tulge kantselei korraldustest kõnelema, mis teil enestel selged pole. Aga selgusesaamises ei ole teil minu teada takistusi olnud, sest teie rühma liikmed on mitmes asjas minu poole pööranud ja ma ei ole kunagi ära ütelnud asju niimoodi käsitada, nagu palutud. Nii et, kui oleks selles asjas minu poole pööratud, ma oleks otsakohe selle asja ära seletanud ja teile teatanud kuidas lugu on. (J. Hünerson, põl.: Miks meie sotsipaluma peame.) Teised Riigikogu liikmed teewad seda ka. Iseküsimus on aga see, mida põllumeeste rühm selle asja käsitlemisega tahab kätte saada ja wahelhüüded tõendawad seda, et põllumeeste rühm selle küsimuse käsitlemisega tahab näidata, et nendel on tarwidus olla Riigikogu juhatuses ja et nemad muidu ei tea, kuidas Riigikogu sisemine asjaajamine sünnib. See tõendab aga ühtlasi ka seda, et teie käesolewast küsimusest räägite seda, mida teie ei tea, ja see

on väga kahju. Oleks soowitaw, et niisuguse küsimuse juures katsutaks ikka enne omale teadmisi muretseda ja alles siis wõiks tulla asja käsitlema. Mina igatahes ei leia wõimalikuks Riigikogu kõnetooli selleks tarwitada, et neid asju siit üksikasjaliselt käsitada. Sellest, kui tarwis, wõib wanematekogus rääkida. Riigikogu ametnikkude küsimuste arutamise koht ei ole igatahes siin kõnetoolil.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ka mina arwan eeldada wõiwat, et ametnikkude palgaseaduse muutmise seadus wõimaldab ametnikkude palkade reguleerimist ja korraldamist. Ma juhiksin tähelepanu selle peale, et meil palju ametnikka on õige wastutusrikastel kohtadel, kes wõrdlemisi oma wastutusega ja tegewusega hirmus wäikese palga saawad. Ma nimetaks siin üht liiki: need on meie posti- ja telegraafiasutuste ülemad, kes väljaspool Tallinnat tegewuses on. Nende tegewus on ju ka sellest seisukohast wastutusrikas, et nemad neid asutusi juhtima peawad, ja nende kätte ulatawad väga suured rahasummad, ja kui nemad mitte täitsa ausad inimesed ei ole, siis wõiwad nemad väga hõlpsasti riigile kahjulikkudele tegudele awatletud saada just sellepärast, et nende palgad liiga wäikesed on. Nende hoiu all seisawad alati suuremad summad, mis posti- ja telegraafiasutuste kaudu sisse tulewad. Edasi on nende käes weel tshekiraamatud ja teised niisugused asjad. Ja selle juures saawad need ametnikud 5.220 marka kuus. Nad kuuluwad selle palgaredeli järele 10-dasse liiki ja 10-nda liigi palk on 5.800 marka, aga sealt arwatakse 10% maha hõlbustuse wõi odawuse raha, mis neile osaks saab selle läbi, et nad mitte Tallinnas ei ela. Mõni nendest saab ka mõnesuguse wiletsa korteri peale selle palga, kõik aga ei saa mitte sedagi.

Mis 10% mahatõmbamisesse puutub, siis on mul siin üks kiri, mis näitab, kuidas sellega õieti lugu on, ja see on kahtlemata õige. Näiteks maksab rukkijahu puud maal 350—360 marka, linnas 310 marka. Nael wõid maksab maal 105—110 marka, linnas 95 marka; heeringa nael maal 25 marka, linnas — 23—24 marka ja liha ei ole maal üldse mitte saada. Härra Sepp naerab selle peale, nagu näha, on see temal hästi teada. Asjalugu on nõnda, et liha seal saada oleks, aga ainult poole sea wõi looma wiisi, aga niisuguse palga saajad, kes 5.000 marka kuus saa-

wad, need kaebawad, et nad poolt siga korruga osta ei wõi, see on neile üle jõu käiw luksus. Sellepärast eeldaks mina, et nende wäga wastutusrikastel kohtadel seiswate ametnikkude palkasid üldise rewideerimise juures oleks pidanud tõestama. Minu tähelpanu on selle peale juhitud ja ma juhiks, austatud Riigikogu liikmed, omakorda teie tähelpanu järgmise asjaolu peale, et näiteks kooliõpetajad, kes nendessamades alewites ja maakohdades ametis on, saawad 8—9.000 marka kuus palka, peale selle on neil weel maa ja ka korterid kasutada. Peale selle on kooliõpetaja amet sellepöolest kergem, et neil suwel kaunis pikk puhkeaeg on. Mõlemite liikide ametnikkude eelharidus on 4 klassi keskkooli haridus, ometi saab üks liik nendest ametnikkudest 5.000 marka kuus, kuna teine, kui meie neile maa ja korteri juurde arwame, poole rohkem saab. Ma luban endale teisel lugemisel sellekohase paranduse teha, praegu tahtsin ma ainult tähelpanu selle puuduliku seisukorra peale juhtida.

J. Soots (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma arwasin tarwilikuks wastata härrade Weberman'i ja Wirma etteheidete peale. Härra Weberman ütles, et waadake, see palgaseadus on esitatud teie enese walitsuse poolt, ja kuidas Teie siis wõite seda kritiseerida. Ma pean ütleva, et põllumeeste walitsust Eestis olnud ei ole. On olnud koalitsiooni-walitsus, kust ka põllumehed osa on wõtnud, kus nad aga sagedasti wähemuses on olnud, nagu eelwiimases walitsuses, kus ainult 3 isikut põllumeeste rühma kuulusid. Sellepärast, et ta koalitsiooniwalitsus oli ja et kokkulepet saada tuli põllumeestel selle programmi kokkuseadmisel mitmetest oma nõudmistest loobuda. Ja kui peaks juhtuma, et meie kord mõnest nendest põhimõtetest loobuksime ja nüüd uutest oludes uued põhimõtted üles seaksime, siis peaks see arusaadaw olema, sest enne meie olime koalitsiooni nõudmistega seotud, kuna meie aga nüüd sellega enam seotud ei ole. Aga käesolew juhtumine ei kuulu nende hulka. Eelarwe-komisjonis ei olnud wõimalik neid palkasid arutamisele wõtta, sest et komisjon wõis arutamisele wõtta ainult alamate ametnikkude palkasid, see on kunni 18.000-ni. Üle selle wõis palkasid muuta ainult seadusandlikul teel ja see ei kuulunud komisjoni kompetentsi. Sellepärast siis niisugune etteheide, et seal ei ole meie

poolt palkade kõrgendamise wastu räägitud, on täiesti asjata. Seal räägi, wõi jäta rääkimata, muuta ikkagi midagi ei saa ja sellepärast meie seal sõnu ei teinud. Nüüd, kus Riigikogu muudab neid palkasid wastawa seadusega, nüüd meie räägime millega oleme nõus ja mida loeme ebakohaseks. Ma pean ütleva, et meie ei kuulnud eelarwe-komisjonis sugugi niisuguseid ütelsi, et mõned üksikud isikud oleks ainult sellel ja sellel tingimisel ametisse jäetud. Ei wõi ju minister ette teada, missugune Riigikogu enamuse arwamine on. Kui minister teeb ametnikuga lepingu, et ta sellele kahe aasta palgalisa tagant järele maksab, siis mina ütlen, et see minister wäga riskantselt talitab, sest wõib olla, et Riigikogu ei aktsepteeri tema lubamist ja siis tuleb temal omast taskust maksta, et lubamised täidetud saaks.

Mis puutub nüüd härra Wirma üteldusse, et mina ässitawat ametnikka ülles ülemate wastu, siis pean ütleva, et see on küll põhjendamata. Iseäranis rõhutas härra Wirma, et seda teha ei keegi muu, kui wana kindral. No, siis mina tuletan ka meelde, et härra Wirma ei ole mitte alati Riigikogu abiesimees olnud, waid on ka wedurijuht olnud.

Ja minu arwamise järele ei peaks ka wedurijuht kedagi põhjendamata süüdistama. (W a h e l h ü ü d e d ja n a e r.) Mina pean ütleva, et see härra Jõgi ei ole mulle samuti sugulane ega poliitiline mõtteosaline, kui ei ole härra Wirma. Wõib olla, et mõni ametnik, kes asjasse kuulub, on teie sugulane ehk poliitiliselt rohkem teie mõtteosaline. Mina arwan, et kui komisjon ei aktsepteerinud uut nõudmist, kuidas komisjonides protokoll kirjutada, siis selle üle oleks tarwis olnud komisjoni juhatuses rääkida, ja mitte asjaajajaga. Asjaajaja täidab kõigepealt komisjoni juhataja käskusid, ja alles pärast teiste. Kui oleks pööratud komisjoni juhatus poole, siis mina arwan, et komisjoni juhatus oleks wõinud asjaajaja peale tarwilikku surwet awaldada. Sarnaselt aga ei ole toimetatud, waid on salaja komisjoni juhatus tagaselja talitatud. Komisjoni juhatus annab ühe korralduse, Riigikogu juhatus annab temast mööda minnes teise korralduse, asjadewalitseja trahwib mööda minnes komisjoni juhatusest, ja waadake, see ei ole kord, missugust meie wõiks nõuda kõrgepalgaliselt ametnikult, kes loowa töö tarwis palgatud. Mina arwan, et siin seaduses tuleks pa-

randus teha ja nimelt see, mida põllumeeste rühm omal ajal eelarwe-komisjonis soowiawaldusega tegi, nimelt et asjadewalitseja palk tuleks vähendada. Tarwilised parandused esitab põllumeeste rühm, nagu juba nimetatud, II lugemisel.

Juhataja L. Raudkepp: Faktiliseks märkuseks on sõna aruandjal.

Aruandja E. Weberman: Faktilise märkusena tahtsin tähendada, et rkl. Soots eksib, kui tema arwab, et selles ettepanekus on palkade tõstmine 1. jaanuarist 1923 a. Siin on öeldud — 1. jaanuarist 1924 a. (J. Soots, põl.: Aga Teie ütlesite, et 1923 aastast!) Ettepanekus on ka ära tähendatud aasta 1923, aga see käib teise asja kohta. Kui Teie waewaks oleksite wõtnud põhjalikumalt järele waadata, siis oleks Teie leidnud, et 1923-st aastast räägib ainult üks nendest wiiest seadusest, mis räägib tuletorni ametnikkudele ja teenijatele korteriandmisest, seaduseelnõu, mis endise walitsuse poolt esitatud, selleaegse Riigivanema ja teedeministri allkirjaga, nii et see ei ole mitte nii, kui rkl. Soots arwab, koalitsiooni poolehoidjate poolt esitatud, waid on eelmise Wabariigi Walitsuse wormiline ettepanek, ja selles ettepanekus on öeldud, et korterit on tuletornide wahid tegelikult juba ennem ka 1923 aastal saanud. Aga et korteri andmine peab olema seaduses nimetatud, siis ei saadud seda muidu seadusepäraseks teha, kui seda seadust makswaks tunnistas, alates 1. jaanuarist 1923 a., sest muidu oleks tulnud 1923 a. eest korteriraha tuletorni wahitudelt sisse nõuda. Ja et sarnast asja mitte ei tuleks, siis on seadusesse wõetud selle eksituse parandamine arwates 1923 aastast 1. jaanuarist peale. Kõik palkade kõrgendused on aga eelarwe-aasta järele wõetud 1. jaanuarist 1924 a. Eelarwe-komisjon sisuliselt selle wastu ei waielnud, waid leidis, et kõik muudatused, mis käsitawad palgaastmeid üle 18.000 marga, kõrgendada tulewad seadusandlikus korras, samuti kui ka tasuta hõlbustuste andmist korteri, kütte jne. näol.

Juhataja L. Raudkepp: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Härra Weberman rõhutas muuseas, nagu olla pahem tiib, tähendab sotsialistid, komisjonis olnud selle poolt, et see seaduseelnõu läbi läheks ja nüüd siin lihtsalt üle peade rää-

kimiseks sõna on wõtnud. Mina pean ütleva, et lugu mitte nii ei ole. Mäletan selgesti, et rahaasjanduse komisjonis rõhutasin, et meie sarnaste osaliste muudatustega nõus ei ole ja ei tunnista sarnast teguwiisi mitte õigeks. Rahaasjanduse komisjoni enamus aga asus teisele seisukohale, otsustati küsimus sisuliselt ära ja anti eelnõud alamkomisjoni, et wiimane kõik need 5 seaduseelnõu kokku sulataks. Nii ei wasta härra Weberman'i wäide mitte tõele.

Edasi, pahem tiib oli nõus ainult teatava osaga sellest seadusest ja nimelt selle osaga, mille neale ma juba tähelepanu juhtisin ja mis alamate ametnikkude, tuletorniwahtide, raudteeametnikkude ja weel mõne teise ametnikkude liigi olukorda tahtis parandada ja seaduspäraseks teha.

Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Austatud Riigikogu liikmed! Waewalt oleks wõinud arwata, et nii wähese tähtsusega seaduseelnõu arutamine nii pikki waidlusi esile wõis kutsuda. Küsimus iseenesest on wäga lihtne. Käesolew seaduseelnõu ei puuduta sisuliselt riigiametnikkude palgaseadust, waid temaga tahetakse kõrwaldada neid wigu, mis palgaseadusesse omal ajal selle tõttu sattunud, et seadus wõrdlemisi kiires korras wälja töötati, kiiresti wastu wõeti, ja et sel puhul komisjonidel, vähemalt walitsuse komisjonil, kelle poolt eelnõu tuli, küllalt selget ülewaadet ei olnud kõigi ametialade kohta. Lugupeetud rkl. härra Piiskar'i seletuse kohta, et „kui eksitused on juhtunud kõrgemate palgaastmete juures, siis peab neid rohkem olema alamatel astmetel“, peab ütleva, et niisugune wäide ei suuda küll midagi tõendada. Wõib näidata, et asjad just wastupidised on. Alamatel astmetel on palgad määratud kindlate kategooriate järele: õpipoisid, majateenijad, käskjalad jne. saawad ühesugused palgad igalpool, hoolimata sellest, kus nad teeniwad, kas rahaministeeriumis, põllutööministeeriumis ehk töö-hoolekandeministeeriumis. Samuti on ühesugused palgad määratud, edasi minnes, teistel ametnikkudel: noorematel ja wanematel kantseleiametnikkudel, registraatoritel, masinakirjutajatel jne. Kõik saawad igal pool ühesugust palka. Tähendab, peab kõnelema üldiselt, kas nende palkade kõrgendamise eest ehk vähendamise eest. Kuid sellest, et seal sarnaseid wigu oleks, nagu ülematel

astmetel, sellest kõneleda ei saa. Et wigu on ülematel palgaredelitel, sellest on kõneldud mitmel puhul ja see on tõesti nii. Kui näiteks ühes ja samas ministeeriumis osakonna juhataja, kellel vähemad ülesanded on, seaduse järele 25.000 mk., teine, märksa suurema osakonna juhataja, kellel ka palju rohkem wastutust, aga ainult 21.000 mk. palka saab, siis on see wiga. Ainult niisuguseid wigu tahtaksegi parandada. Peale selle teine osa, mille wastu rkl. Johanson ei waielnud, mis käib raudteelaste kohta.

Kõige iseäralikum on aga see, et niisuguse küsimuse puhul wõetakse kõne alla isegi koalitsiooni küsimused ja erakondlikud wahekorrad. Minu teada ei ole ei Wabariigi Walitsuse moodustamisel ega muudel juhtumistel, ei walitsuse liikmed ega ka Riigikogu rühmad sarnaseid küsimusi programmiküsimusteks teinud, ega sellest kõnelenud, kui suured wõi wäikesed peaksid ühe ehk teise osakonna juhataja palgad olema. Iga rühm, iga koalitsioonis olew erakond on toimetanud täiesti iseseiswalt. Sellega, et üks oleks teisest ärarippuw olnud, ei maksaks välja tulla. Mina olen lugupeetud Riigikogu liikme kindral Soots'iga ühel ajal Wabariigi Walitsuses töötanud ja pean ütleva, et meil tähendatud küsimuses iialgi lahkuminekuid ette ei tulnud. Ja mis käesolewas seaduseelnõus märgitud palkadesse, wigade parandamisesse puutub, siis on siin algatus tulnud eelmiselt walitsuselt. Nii enne, kui praeguse walitsuse ajal oli täieline kokkukõla walitsuse kui ka Riigikogu eelarwe-komisjonis. Lugu oli ju niisugune, et eelmine Wabariigi Walitsus oli esitanud Riigikogule juba koosseisus need palgamäärad, millest siin kõneldakse, ja kõik need palgamäärad läksid ka kõigis eelarwe alamkomisjonides läbi, wõeti wastu. Alles hiljem, kui kaks wõi kolm eelarwet eelarwe peakomisjonis läbi oli wõetud, juhiti pahemalt poolt, minu mäletamise järele tegi seda Riigikogu liige härra Gustawson, — tähelepanu selle peale, et kõrgemate ametnikkude palkasid ei saa koosseisude korras muuta, waid seda wõiks teha ainult seadusandlikus korras. Jäädi seisukohale, et walitsuse ettepanekud wastuwõetawad on, kuid ühtlasi tunnistati Riigikogu liikme härra Gustawson'i seisukoht õigeks ja wõeti rkl. härra Johanson'i ettepanekul wastu sellekohane põhimõtteline otsus: Palgasummad koosseisudes jäägu niisugusteks, nagu nad on makswas seaduses, ja selle järele ka

käidi. Nüüd ütleva tulla; et siin laiutatakse ja et seda laiutamist tagant järele, 1. jaanuarist arwates maksuma tahetakse panna, mina arwan, sellest kõnelda ei saa. Wähemalt praegune walitsus ei ole selles asjas ei kiitust ega laimust teeninud. Riigikogu kinnitaks selle seaduse wastuwõtmisega endise walitsuse töö, millega ka praegune walitsus nõus on.

Riigikogu liige härra Johanson ütles, palkasid kõrgendatawat juhuslikult, eestkätt neile ametnikkudele, kelle eest kas minister, wõi mõni teine mõjuwõimne isik on kostnud. Mina juba näitasin, et siin ei ole tegemist palkade kõrgendamisega, waid olemasolewate wigade parandamisega ja mida warem need wead parandatakse, seda parem. Minu arwates oleks wõidud neid wigu juba warem parandada, aga weel hiljemaks jätta ei maksaks.

Mis üldse koosseisude kokkutõmbamisesse ja palkade rewideerimisesse puutub, siis on Wabariigi Walitsus moodustanud erikomisjoni. Kõigile walitsuse liigetele on ülesandeks tehtud esineda oma alade kohta kokkutõmbamise kawaga. Osa walitsuse liikmeid, wõib olla kõik, on need kawad juba esitanud, ja kõige lähemal ajal asub walitsuse poolt moodustatud komisjon tööle. Mina wõin ütelda, et praegune Wabariigi Walitsus on kindlasti selles arwamises, et meie wõime riigiametnikkude ja -teenijate koosseise kurnis tuntawalt kokku tõmmata. Koosseisude kokkutõmbamine toob iseenesest weel rohkem esile teise küsimuse, nimelt, et alamatele ametnikkudele palkasid wõiks kõrgendada.

Juhataja L. Raudkepp: Fakti-
seks märkuseks on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Töö-hoolekandemi-
nister ütles, et see küsimus, et kõrgemate ametnikkude palkasid ei saa eelarwe korras muuta, on saanud eelarwe-komisjonile selgeks alles siis, kui juba mitme ministeeriumi eelarwed läbi olid wõetud. Mina pean konstateerima, et see ei wasta mitte tõele. Kõige esiteks waadati läbi Riigikogu eelarwe ja just Riigikogu eelarwe puhul tuli päewakorrale põllumeeste rühma ettepanek Riigikogu asjadewalitseja palga asjus, ja seal siis sai komisjonile selgeks, et seda palka ei saa muuta eelarwe korras, waid see peab sündima seadusandlikul teel. Sellest ajast peale oli eelarwe-komisjoni liigetele selge, et on niisugused ametid, kelle palka ei saa

muuta eelarwe korras. Järjekult ei olnud mingit mõtet neid eelarwe juures arutada.

K. Wirma (sd.): Mina olen sunnitud veel sõna võtma. Riigikogu liige härra Soots puudutas asju, mis Riigikogu sisemisesse korrasse käib ja mis võib tuua isesugust korda, mis meie kodukorras mitte ette nähtud ei ole. Nähtawasti on see komisjon, kus rkl. Soots liikmeks on, sedawiisi talitanud, nagu ta seda rääkis. Selle seletuse järele näib nii olewat, et üks osa Riigikogu kantseliametnikkudest ei käi Riigikogu juhatuses alla, nagu kodukord seda ette näeb. Maksma korra järele on aga lugu nõnda, et kui Riigikogu juhatus on ametnikule käsu annud, siis ametnik peab seda käsku täitma ilma, et Riigikogu juhatus tarwitseks mõne komisjoni esimehele palwekirja saata. Nii kaua, kui Riigikogu kodukord niisugune on, kui praegu, peab see nii sündima. Kui seda asja kasutatakse selleks ära, milleks põllumeestel praegu tarwis on seda asja kasutada, siis on see iseasi. Riigikogu juhatus ei ole midagi käskinud komisjoni asjaajajat teha, mis oleks wõinud Riigikogu juhatuses ja komisjoni wahkorda terawaks ajada. Siin on nähtawasti suur arusaamatus tekkinud, mina olen seda asja läbi waadanud ja tean, et sellest on tulnud niisugune asi, mis sisemises korras lubamatu. (J. Soots, põl.: Kus meie siis mujal räägime, juhatuses meid ei ole.) Mina olen katsunud jõudumööda teile wastates asja selgitada.

Mis puutub sellesse, kas seda kohta, mis praegu on komisjoni wanema asjaajaja nime all, alles jätta wõi mitte, seda asja peaks Riigikogu liikmed tõsiselt veel üks kord kaaluma. See on tõepoolest asja kordamine, nüüd on sellel kohal teine nimi; ennem oli see koht asjadewalitseja abi nime all, sellest nimest ja selle ametniku ülesannetest ei saadud aru, mispärast selle asemele on nüüd wõetud komisjonide wanem asjaajaja. Mina julgen teile, austatud Riigikogu liikmed, tõendada, et meie komisjonide asjaajamine väga suuresti lonkab. Maksab teil waadata ainult eelarwe seletuskirju, mida komisjonide aruandjad peaksid kokku seadma. (J. Holberg, põl.: Meil on kolm sekretääri kõrge palgaga!) Härra Holberg, kui Teie ükskord

niisugusele kohale saate, võib olla teete seda paremini, kui need kolm sekretääri teewad. Jõudu tööle teile sel puhul. Aga kahjuks, nii palju, kui praegused sekretäärid ja Asutawast Kogust saadik sekretäärid on jõudnud teha, wõin mina siiski ütelda, et nemad nii palju ei jäksa teha, kui Teie loodate. (J. Holberg, põl.: Said ennemalt vähem palka!) Jah, nemad saawad nüüd rohkem. Aga mina julgen teile meelde tuletada, eriti neile Riigikogu liigetele, kes siin on ja kes Riigikogu juhatuses poole on pööranud nõudmisega, et antagu neile komisjoni asjaajaja. Nende kahe asjaajajaga, kes meil on, läbi ei saa ja peab inimesi juurde võtma. Kui teie ühe inimese juurde wõtate komisjoni tööde peale, siis muutuwad komisjoni tööd produktiivsemaks ja need komisjonid, kes nüüd asjade ettevalmistamise puuduse tõttu ainult üks tund koos istuwad, wõiwad paremini ja kiiremini töötada ning korralik asjaajaja teenib oma aastapalga ära ühe kuuga.

Juhataja L. Raudkepp: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Rahaasjanduse komisjoni nimel on ettepanek tehtud riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise ja täiendamise seaduse esimesel lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõetud.

9. Seaduse riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise täiendamise kohta arutamisel ärawõtmise.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman:** Käesolewat seaduseelnõu on üks neist wiiest, mis rahaasjanduse komisjon otsustas üheks seaduseelnõuks liita ja mis eelmise päewakorrapunkti all I lugemisel wastu wõetud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolewat seaduseelnõu arutamisel ära wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud käesolewat seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise seaduse arutamisel ärawõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman:** Samadel põhjustel teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu arutamisel ära wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud käesolewat seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

11. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise seaduse arutamisel ärawõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman:** Samadel põhjustel teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu arutamisel ära wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud käesolewat seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse arutamisel ärawõtmine.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman:** Samadel põhjustel teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu arutamisel ära wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud käesolewat seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

13. Leiduspatendi, kaubamärkide, muustrite ja mudelite maksumäärade muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Korneel:** Käesolewa seadusega muudetakse meil praegumakswat 1921 a. seadust, millega Wene wabriku- ja käsitööstuse ning maksuseaduse paragrahwe muudeti. Käesolewa seadusega muudetakse 1921 a. sea-

duse § 3, mis käsitab Wene rublade ümberarwamist Eesti markadesse. Selle seadusega kõrgendatakse wastawaid makse, neid tõstes Eesti margakursi tasapinnani. Juurde tuli wabriku- ja käsitööstuseaduse § 89 maksu ümberarwamine, mis 1921 a. seadusest wälja oli jäänud. Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku käesolewat seaduseelnõu I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu wõetud.

14. Üldise arweseaduse (S. k. VIII k. II j.) täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Korneel:** Käesolewa seadusega muudetakse üldise arweseaduse § 320 lisa peatükk II, punkt 3, täiendades teda järgmistele märkustele: 1) riigikontrollil on lubatud rewideerimise hõlbustamiseks kirjawahetust alustamata jätta väikeste wormiwigade pärast aruannetes, ekslikkude wäljaarwamiste ja wigade asjas igasuguste riigi tulude ja maksude alal, kui ekslikud wäljaarwamised ja wead igal üksikul juhtumisel on alla 100 marga, 2) on lubatud riigikontrollile 1918—1923 a. aruannetes ettetulewa puuduliku tempelmaksustamise asjas kirjawahetust alustamata jätta, kui igal üksikul juhtumisel puuduwa tempelmaksu summa ei ole üle 20 marga.

Esimese täiendawa märkusega laiendatakse riigikontrolli wastawat õigust, mis ternal senni oli kulude ja tulude kohta. Teise märkusega antakse riigikontrollile õigus kuni k. a. wõlgujäänud tempelmaksu kustutada kuni 20 marga suuruseni. Tulewiku kohta seda õigust laiendada ei oleks soovitatav, sest siis jääks kuni nimetatud määrani tempelmaks üldse sisse tulemata. Teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu wõtta.

M. Juhkam (tõer.): Kui julgen käesolewa seaduse puhul mõne minuti Riigikogu liigete aega raisata, siis mitte selleks, et seadusele vastu waelda. Kuid seaduse juures tekiwad mõned küsimused, näiteks: kui riigikontrollile õigus tahetakse anda kirjawahetust alustamata jätta väikeste wormiwigade pärast aruannetes, kui wead on alla 100 marga ja tempelmaksude pärast kuni 20 margani, siis — kuidas on talitatud neil juhtumistel senni?

Edasi. Kas aruanded 1918, 1919 ja 1920 aasta kohta on veel praegu lõpetamata? Kui see nii on, siis — millal jõutakse nendega lõpule? Pean ütleva, et kui kirjawahetust senni peetud on 1., 2., 3. ja 10. margaliste tempelmarkide pärast, siis oleks aeg olnud esitada sarnast seaduseelnõu warem, sest postmark nõudmise saatmiseks ja tagasi on maksnud 5 marka juba ammu. Tähendab riik ei ole 10-margaliste sissenõudmisega midagi wõitnud, küll on aga sissenõudmised märksa rohkem maksma läinud kui 10 marka. Ja seega on tehtud senniajani hulka asjata tööd. Kui see nii on, siis oleks tulnud seaduseelnõu esitada mitte ainult warem, waid ka märksa laiaulatuslikum, laiaulatuslikum ses mõttes, et riigikontrollil suuremad wolitused oleksid hoiduda asjata tööst ja kirjawahetusest. Wast ehk tehakse sellekohane parandus teisel lugemisel, kui üldse wõimalik on seaduseelnõu ulatust laiemaks teha.

Härra riigikontrolöör tähendas kord ühes komisjonis, et tema heameelega sooviks Riigikogu oma tööst informeerida. Kui näha ei ole, et riigikontrolli põhimäärused, mis sügisel Riigikogule esitati, lähemal ajal arutamisele tuleksid, siis ei ole lühike informatsioon praegu ülearune juba sellepärast, et meil riigikontroll, ei tea mis põhjusel, liiga suur on. Räägitakse, et seal töös olla praegu umbes 180 inimest. Wene ajal oli kontrollis ametis alla 50 inimese. Kardan, et suur osa 180-st ametnikust teeb asjata ja ülearust tööd.

Et sellest suurest hulgast ametnikkudest wabaneda, ka selleks on waja riigikontrollile suuremaid wolitusi. Kui praegu ikka veel 1918, 1919 ja 1920 aasta aruandeid rewideeritakse, siis nii meie edasi ei pääse.

Meie praeguse majandusliku kitsikuse üks peapõhjusest on kahtlemata meie pööraselt suur ametnikkude arw. Kui eelarwe-komisjonis ja Riigikogus rõhutati, et siin algatus peab olema walitsusel, siis peaks küll mõjuwamalt kui ükski walitsuse liige, nõudma ametiasutuste kokkutõmbamist riigikontrolöör. See on aga riigikontrolööril raske, kui tema enese ametkonna koosseis on 180 inimest, siis ütleksid teised ametkonnad, et teie koosseis on 4 korda suurem kui Wene ajal, mis õigusega nõuate, et meie omad peawad vähemad olema? Eelarwe-komisjonis tähendati kord riigikontrolli

kohta, et see olla kui wärske sai, mis hästi paisub. Peaks jõutama nii kaugele, et riigikontroll enam ei paisuks, waid hakkas kokku tõmbama. Kontroll ei ole mitte ainult liig suur, waid ka liig kallis: ta maksab aastas 40 miljonit marka, ehk Wene rahas ligi 200.000 kuldrubla. See on Eesti riigile liig. Nii kallist riigikontrolli Eesti kaua ülewal pidada ei suuda.

Ma puudutan ainult õige lühidalt riigikontrolööri poolt esitatud põhimäärusi, aga kahju, et Riigikogu senni nende arutamisele pole asunud. Mulle näib, et esitatud põhimõtted juba praegu teatawal määral riigikontrolli juhtnööriks on ja enam-wähem nende järele talitatakse. Seal nõuab härra riigikontrolöör muuseas aktiivselt tegutsewat kontrolli ja rõhutab sarnase kontrolli paremusi. Kui aktiivselt tegutsew kontroll mõeldaw on ainult niisuguses koosseisus, nagu kontroll praegu, siis on ta meie liig kallis. Peale selle kardan, kas üldse leidub meil lähematel aastatel nii suur arw eriteadlasi, nagu aktiivselt tegutsewal kontrollil tarwis on, ja sellepärast wõib selle kontrolli süsteemi ja põhimõtte juures palju waielda. Edasi nõuab riigikontrolöör õigust kontrollile ka edaspidi kontrolli pidada majandusliku otstarbekohasuse seisukohalt. See on jällegi waieldaw asi. Kontroleerimine majandusliku otstarbekohasuse seisukohalt on riigikontrollile palju waenlasi toonud, ja neil on wist osalt õigus. Omast kohast huwitaw on ka põhimääruste punkt 13., nimelt, et kuigi kontroll osa wõtab tööde wäljaandmisest, kannawad täielist wastutust ikkagi ametnikud, keda kontroleeritakse. Punkt 14 algabki sellega, et riigikontrolööri nõusolek ei wabasta ametnikka wastutusest.

Meie kontroll on küllalt wormaalne ja ka küllalt bürokraatlik. Huwitawad olid eelarwe-komisjoni siseministeeriumi alamkomisjonis waidlused piiriwalwe ehituste kohta. Tuli wälja, et puuehituste kantsüld — mitte Tallinnas — waid kusa-gil piiril maksma läks ligi 20.000 marka. Küsiti, millega seda seletada. Wastati, et üks põhjustest olla kontroll. Selle wormaliteedid ja takistused olla nii suured ning arwete õiendamine nii pikaldane, et ehitusi wõiwad wõtta ainult suuremad kapitalistid, kes pakkumiste juures nende asjadega arwestawad ja kes teawad, kuidas oma õigusi kaitseda ja jalule seada. Wäiksemad ärimehed ehitusi wõtta ei julge.

Asi ei seisa aga mitte ainult wolutustes, mitte ka kontrolli rippumatuses. Ta on praegugi rippumatu ja küllalt kindlustatud. Kurdetakse, et omi õigusi riigikontrolli ametnikkude nõudmiste wastu on lõpmata raske jalule seada. Kui see millegi kohta oma seisukoha ütleb, siis on seda ümber lükata wäga raske, kuigi seisukoht wildak wõib olla.

Eelarwe-komisjonis seletas üks kõrgem riigikontrolli ametnik suure paatosega, et neil olla kawatus sõjaaegsetest kuludest 300—400 miljonit marka päästa. Kahju, et sellest summast, näiteks, pool wõi vähemalt $\frac{1}{4}$ eelarwesse ei wõetud. Siis oleksime näinud palju tõeliselt sisse nõutakse. Kontroll armastab mõista anda, et teda arwustada terawalt marodöörid ja spekulandid, ühe sõnaga isikud, kellele riigikontroll elu hapuks on teinud. Paraku ei ole see siiski nii. Meie riigikontrolli kohta on wäga paljudel kodanikkudel nii mõndagi ütelda. Kontrolli wormaalsed takistused, mida nüüd osalt kõrwaldada tahetakse, peawad saama kõrwaldatud. Riigikontrollile tulewad anda suuremad wolitused, et tema ka kannaks täielist wastutust.

Riigikontrolöör A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul ei ole iseenesest midagi selle wastu, et rkl. härra Juhkam sõna wõttes käesolewa seaduseelnõu kohta üksikuid arwustawaid märkusi ette tõi ka riigikontrolli tegewuse kohta. Mina ei pea riigikontrolli sugugi mitte puudustewabaks asutuseks, mille kohta kellegil midagi ütelda ei wõiks olla, minu arusaamise järele on riigikontroll, nagu praegu kõik teisedki riigiasutused, teatawate puudustega, mille kiireks ärawõitmiseks üksiku isiku jõust ei jätku. Ei saa mitte salata, et meil käesolewal ajal ei ole häid tööjõudusid küllaldaselt määralt, millest nii mõnedki puudused olenewad. Mina ja mu lähemad kaastöölised püüawad kogu oma jõu selleks tööle panna, et puudused kaoksid riigikontrolli tegewuses, selleks kaasaaitamiseks annab ühe wõimaluse käesolew seaduseelnõu, mille järele riigikontrollil õigus on tulude aruannetes ettetulewate wäikeste wigade puhul kirjawahetust algamata jätta.

Rkl. härra Juhkam tõstis siin küsimuse ülesse, kas siis tõesti senni on nende wäikeste wigade pärast kirjawahetust peetud, küsimus, millele mina juba wastanud olen rahaasjanduse komisjonis. Tõelikult on lugu niisugune, et wiimastel aas-

tatel ei ole riigikontrolli poolt nende wäikeste asjade pärast kirjawahetust peetud, wälja arwatud ehk üksikud juhtumised, kus ilma minu teadmata on kontrolli ametnikud mõne wäikese asja pärast kirjawahetust alustanud. Juba aasta tagasi awaldasid mina päewakäsu, kus mina wäikeste tempelmarkide suhtes käskisin ettetulewad puudused ainult registreerida, mitte aga nende pärast kirjawahetust alustada, sest et wäikeste tempelmaksude sissenõudmise kulu ei tasu seda tulu ära, mis nende sissenõudmine riigile annab. Nii siis, tegelikult ei ole wäikeste wigade puhul kirjawahetust peetud. Käesolew seaduseelnõu likwideerib õieti need wanaid registrid, meie rewidentide ülesmärkimised puuduwate tempelmarkide kohta.

Mina pean rkl. härra Juhkam'i ekslikkude arwamiste tagasi tõrjumiseks weel tarwilikuks siin tähelpanu juhtida selle asjaolu peale, et wõlitus wäikeste puuduste asjas kirjawahetust alustamata jätta on riigikontrolli kuludearuannete kohta seaduses ette nähtud. Käesolew seaduseelnõu wõimaldab seda õigust laiendada ka tuluaruannete kohta. Mis puutub aga eriti tuluaruannetesse, siis peab tähendama, et tuluaruandeid on märksa vähem kui kuluaruandeid, sest suurem osa riigi sissetulekutest tuleb otsekoheste ja kaudsete maksude teel sisse, mille kohta õieti suurelt osalt aruandeid ei ole kokku seatud. Maksude summad on pea alati ka sajast margast suuremad. Ainult üksikud maksusummad ulatawad sajast margast alla poole. Tuluaruannete rewideerimine iseenesest on seega wäiksem töö kui kuluaruannete rewideerimine, millepärast ei ole seaduses ette nähtud wõlituste sennine puudumine wäikeste wigade pärast kirjawahetuse alustamata jätmise kohta riigikontrollile suuremaid raskusi sünnitanud.

Mis puutub üldse riigikontrolli wõlitustesse aruannete rewideerimisel lihtsustusi tarwitada, siis on riigikontrollil praegu wõrdlemisi suured wõlitused olemas, suured selles mõttes, et riigikontroll wõib toimetada aruannete osalist rewideerimist, mida meie tarwitame eelmiste aastate aruannete rewideerimise kiiremaks lõpetamiseks suures ulatuses. Minul puudub aga kahjuks praegu wõimalus siinkohal selles asjas üksikasjalisi andmeid ette tuua sellepärast, et wäga raske on awalikult nendest hõlbustustest ja lihtsustamistest rewideerimisel rääkida, mis riigikontroll tegelikult tarwitab, sellepä-

rast nimelt, et siis väheneb ka kartus riigikontrolli rewideerimise vastu asutustes, kui teada saadakse üksikasjalikult, kuidas meie rewideerime. Riigikontroll on oma tehnilisi võtteid ja lihtsustamisi oma teada jätnud sellepärast, et asutused peavad teadma, ja parem on riigi huvides, kui nemad sel teadmisel on, et meie aruanded hoolikalt läbi rewideerime. Kui riigikontroll kõik lihtsustamised tooks awalikult välja, nii et asutused teaks juba ette ära, kuidas nende aruandeid rewideeritakse, looks see ainult pinda korratusteks ja kuritarwitusteks. Et Riigikogu teada saaks neid lihtsustamisi, mis riigikontroll on tarwitusele võtnud, selleks olen mina Riigikogu juhatusel palunud minule võimalust anda wanematekogus tarwilikku informatsiooni ette kanda lubada. Minu palwele on vastu tulnud, kuid kahjuks on wastaw päewakorrapunkt juba mitmel wanematekogu koosolekul olnud päewakorra lõpuosas ja minul ei ole selle tõttu tegelikult võimalik olnud Riigikogu wanematekogu rewideerimise korras informeerida, millest minul väga kahju on. Täna loobun mina pikemast seletusest selle kohta, kuidas meie rewideerimist teostame, lootes, et lähemal ajal wanematekogu koosolekul minul võimalus on lähemalt Riigikogu rühmadele tarwilikku informatsiooni anda, mida minul aga täna siinkohal neil motiividel, mis mina ette kandsin, väga raske on teha.

Mis puutub lugupeetud rkl. härra Juhkam'i küsimisesse, kas riigikontroll tõesti weel senni rewideerib 1918, 1919 ja 1920 aastate aruandeid. Teatawal määral on see küsimus õigustatud seaduseelnõu tekstiga, mis võib eksiarmisele wiia. Tõelikult on seisukord märksa parem. Meie teeme kogu oma jõuga selle ülesande kallal tööd, et käesolewa aasta jooksul rewideerimise töid à jouri wiia. Eriti suuri raskusi on teinud sõjaaruannete rewideerimine. Kuid juba läinud aastal lõpetati riigikontrolli poolt sõjaaruannete rewideerimine.

Rewideerimise töö on praegu niisuguses seisukorras: Eelarwe põhjal töötawate riigiasutuste 1918/1919, 1920 ja 1921 aastate aruannete rewideerimine on juba lõpetatud. Suuremalt jaolt lõpetatakse käesolewal ajal 1922 aasta aruannete rewideerimist, osalt rewideeritakse juba 1923 aasta aruandeid ja isegi juba 1924 aasta aruandeid. Iseäranis heas seisukorras on postiametkonna aruannete

rewideerimine. Postiametkonnas, kus suur hulk weneaegseid ametnikka ning on detailne kord välja töötatud arwepidamises, on aruandmise asi õige korralik, mis ka riigikontrolli tegewust kergendab. Kuid on ka väga mahajäänud aruandeid. Iseäranis suuri raskusi sünnitawad operatsiooni asutused, see on õieti peapõhjusteks, miks riigikontroll ei ole tänawu aastal oma koosseisu vähendanud. Nimelt tuli meil tänawu aastal rewideerimisele toitlusministeeriumi aruanne wiie aasta eest korraga, edasi tulewad rewideerimisele kütteainete keskkomitee aruanded jällegi wiieaastase tegewuse eest. Lähemal ajal ootame kaubandusosakonna aruandeid — mille hulgas on ka kuulud „Rewalis'e“ aruanne. Edasi on oodata riigiwaranduste ülewõtmise osakonna aruandeid, jällegi kogu tegewuse aja eest. Neid aruandeid kuhjasid, mida mitmed hõbusekoormad, rewideerida pikaldaselt, wäikse hulga ametnikkudega, see tähendab — nende aruannete rewideerimist aastast aastasse edasi lohistada, on minu arwates täiesti lubamatu. Mina olen sellel seisukohal, et nende aruannete rewideerimist tuleb võimalikult kiirelt lõpetada, mis ka teatawat rahuldustunnet seltskonda tooks, arwesse wõttes neid kuulujuttusid, mis tähendatud asutuste tegewuse kohta liikumas on. Selle seisukoha tunnistas üldiselt ka eelarwe-komisjon õigeaks, ja sellepärast ei ole tänawu meie koosseisudes kärpimisi ette wõetud, sest mida rutem eelmiste aastate pärandus likwideeritakse, seda parem. Rewideerimistööd tuleb nii kui nii teha, mida rutem tema lõpetatakse, seda parem on see riigile. Mis puutub riigikontrolli koosseisusse, siis ütlen mina kindlalt, et teda edaspidi, kui eelmiste aastate pärandus on likwideeritud, mis käesolewal aastal peajoontes peab sündima, vähendada tuleb. See on minu kindel seisukoht, et Eesti riigil edaspidi nii suurt riigikontrolli aparati tarwis ei ole, kui see praegu on. Praegune koosseis on tingitud erakordsetest oludest. Ei saa mitte salata, et meil maareform riigikontrollile andis väga palju tööd. Praegu, kus mõisad saawad asunikkudele ära jaotatud, väheneb suur hulk tööd riigikontrolli tegewuses. Edasi, likwideeritud on toitlusministeerium, likwideerimisel on kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakond, kütteainete keskkomitee, kõik see vähendab edaspidi tuntawal määral tööd. Põlewkiwitööstus, turbatööstus, kitsarööpa-

line raudtee on küll juurde tulnud, kuid need on juba paremini korraldatud asutused. Koosseisu vähendamise tarvidusest ja möödapäsematusest olen mina ka oma ametkonnale juba teatanud. Tulewase aasta eelarwe esitan mina juba vähendatud koosseisudega. Arwan, et riigikontrolli koosseisu võib lähemal ajal aastast aastasse vähendada seda mööda kui riigiasutuste tegewus paraneb ja tema paraneb meil. Praegu on meil weel tegemist suurel määral erakorraliste oludega, mis ka tingib kontrolli praeguse koosseisu, kuid Eesti ei ole selles suhtes mingisugune erand. Meie naaberriigis, Lätimaal, on riigikontrolli koosseis märksa suurem, kuna meil koosseis on umbes 180 ametnikku, on Läti riigikontrollis, kui ma ei eksin, üle 260 ametniku. Seega on seal riigikontrolli ametnikkude koosseis ligi 50% suurem kui meil. Mis puutub weneaegsesse, siis oli Eestimaa kontrollkoja koosseis väiksem, kuid ka tema tegewus oli wõrdlemisi väiksem. Kindluse ehitamiseks operatsioonide rewideerimiseks oli siin olemas erikontroll. Suur hulk aruandeid rewideeriti Peeterburis, näiteks raudtee aruanded. Ka kohalisi asutusi, kelle aruandeid Tallinnas rewideeriti, oli Wene walitsusel siin palju vähem kui praegu meil. Kuid mööduandew peaks olema mitte ametnikkude arw, waid nende töö intensiivsus. Kui wõrrelda Eesti riigikontrolli ja Wene riigikontrolli nimelt nende töö intensiivsuse suhtes, siis wõin öelda, et meie riigikontrolli töö intensiivsus on praegu vähemalt 2 korda suurem, kui Wene ajal. Töö intensiivsus wõiks ju weel suurem olla, kuid selleks on meil tarwis väga häid ametnikka, neid ei ole aga kusagiltki wõtta, neid tuleb kaswatada.

Mis puutub rkl. härra Juhkam'i poolt ülestõstetud küsimustesse Riigikogule läinud aasta sügisel esitatud riigikontrolli põhilauseste asjas, siis arwan, et mitte kõige sündsam ei ole, kui mina siin nende kohta pikemaid seletusi hakkaks awaldama, see wiiks liiaks kaugele seaduseelnõust. Mina kahetsen, et härra Juhkam sellest komisjoni tegewusest loobunud on, kus need põhilausest arutusele tulewad; komisjonis oleks põhilauseste asjus palju kohasem waidlusi pidada kui juhuslikult Riigikogus. Luban omal siin kohal niipalju ütelda, et lugupeetud rkl. härra Juhkam suurel määral täiesti ekslikult aru saab minu poolt esitatud põhilausestest, neist asju wälja lugedes, mida

seal tõelikult ei ole. Kuid weel kord, mina ei taha kalduda siin kohal kõrwale põhilauseste arutamisele sellepärast, et päewakorras ei ole mitte põhilauseste arutamine, waid väikene seaduseelnõu, mis tahab riigikontrollile õigust anda loobumiseks kirjawahetusest väikestes wigades. Kui palutud õigusi tahetakse laiendada mõistlikkudes piirides, ei hakka mina wastu waidlema. Riigikontroll on Riigikogu orgaaniks ja kui Riigikogu arwab, et eelmiste aastate aruandeid tuleb weel kergemini läbi lasta, ei hakka mina wastu waidlema, sest Riigikogu on ju see, kes eelmiste aastate aruanded kinnitab ja on ka loomulik, et Riigikogu ise nende rewideerimise waljuse ära määrab.

Juhataja **L. Raudkepp**: Koolutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.25 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.45 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Jätkatakse arutusi päewakorra 11. punkti juures.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahan selle seaduse juures selle peale tähelepanu juhtida, et selle seadusega antakse riigikontrollile luba kirjawahetust alustamata jätta teatud piirides, nimelt, kui wiga on alla saja marga, siis võib kirjawahetus alustamata jääda. On see wahe aga juba 100 marka, siis on riigikontroll sunnitud, kohustatud kirjawahetust algama. Järjelikult peaks küsimus tõusma, kas see 100 marka on see piir, kas see on see aste, mille juures peab tingimata kirjawahetust alustama. Mina arwan, et see ei ole see piir, sest et alla saja marga on riigikontrollil nii kui nii õigus kirjawahetust alustada ja arwan, et ainult siis peab ta seda tegema, kui mõni süstemaatiline wiga on olemas, ja et siis võib ka 1 marga juures kirjawahetust alustada. Arwan, et riigikontrolli poolt on küsitud liiga väikesed piirid. Neid piire peab tingimata laiendama.

Samasugune asi on siin ka tempelmaksu asjus. Aga peale selle on weel huwitaw see, mispärast see märkus 2 peab ulatama 1918—1923 aastani, mispä-

rast ei pea ta ka 1924 aasta ja edasi peale ulatama? Mis wahe on siis 1924 a. tempelmaksu suhtes wõrdlemisi 1923 aastaga? Mina arwan, et kui seadus niisugusel kujul maksma pannakse, siis 1924 a. kohta tuleb juba uus seadus maksma panna. Ja sellepärast oleks parem, kui see seadus kestwama ulatusega oleks ja et piir temale mitte 1923 aastaga määratud ei oleks. Muidu kaob 1923 a. see märkus ära ja siis hakkawad jõusse praegumakswad seadused ja sellega oleks see seadus poolik. Sellepärast tuleks tingimata see aastate määr wälja kustutada ja ka tempelmaksu summa suurus peaks suurem olema, selle eeldusega, et riigikontroll oma sisemises korras wõib lähemalt ära määrata, kuidas tema üksikud ametkonnad peawad kirjawahetust algama. Aga õigus peab tal olema palju suuremate summade juures kirjawahetust mitte algada, kui ta ise seda tarwilikuks leiab.

Riigikontrolöör A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Wirma tõstis üles küsimuse, mispärast seaduseelnõu lubab hõlbustuse wäikseid tempelmaksu puudumisi tähele panemata jätta aruannetes kunni 1923 a. lõpuni, mitte aga 1924 a. ja edaspidise aja aruannete peale ei laienda seda õigust, tähendades, et loomulik oleks seda hõlbustust laiendada ka 1924 a. aruande kohta. Ma pean tähendama, et edaspidise aja kohta tempelmaksu kohta käiwat hõlbustust laiendada ei ole sellepärast otstarbekohane, et õiguse pärast on ju riigikontroll see asutus, kes peab wead aruannetes ära märkima. Määratu hulk tempelmaksusid on aga kunni 20 margani. Meie tempelmaksu tariif on selles mõttes väga puudulik, et tema maksustamise normid väga wäikesed on. Ja kui riigikontroll ei jälgiks enam neid wäikseid tempelmaksusid... (K. Wirma, sd.: Kes teid keelab.) Kui Riigikogu on sarnasel seisukohal, et riigikontrollil on õigus tähele panemata jätta... (K. Wirma, sd.: Ei ole.) On nii, wabandage, härra Wirma, Teie ei ole nähtawasti seaduseelnõust aru saanud, ma soowitaks Teile seda weel kord läbi lugeda ja läbi mõelda. — Kui meil õigus on wäikesi tempelmaksusid tähele panemata jätta, siis on see ka rewidentidele teatawaks direktiiviks, et nemand tempelmaksu puudumisel alla 20 marga kirjawahetust ei algaks. Sest wastasel korral, kui riigikontrolli

ametnikud algawad ikkagi, hoolimata seaduse lubadusest kirjawahetust, oleks see ju sama pahe, mille wastu meie wõitleme. Mina saan seaduseelnõust nii aru, et see on õigus, mida meie pea igal juhtumisel kirjawahetuse wähendamiseks ära tarwitame, pea igal juhtumisel, kui tempelmaks on alla 20 marga. Ainult siis jätaks meie selle õiguse ära kasutamata, kui ühe teatawa ametniku kohta langeks neid puuduwaid tempelmaksusid liig palju, nii et neid aasta jooksul suurem summa koguks, siis muidugi on kindel, et need puudused summeeritakse ja korraga juba suurem summa sisse nõutakse. Aga asjal on ka teine külg: ametnikku trahwitakse puuduwa tempelmaksu eest wiiekordse trahwiga, nii on 1923 a. tulnud Riigikohtu seletus. Sellega, kui puudub näiteks 20-margaline tempelmaks, nõutakse ametniku käest, kes süüdlane, tempelmaksu trahw 100 marga suuruses sisse. Kord on üldse järgmine: tempelmaksude puudumiste kohta seame meie kokku registri ja saadame selle otsekoheste maksude peawalitsusele, kes sissenõudja on. Otsekoheste maksude peawalitsus saadab tempelmaksu õiendamise nõude isikule, kes puudulikult tempelmaksustatud paberi riigiasutusse on sisse andnud ja kui siis 7 päewa jooksul puuduw tempelmaks ei ole ära maksetud, nõutakse tema 10-kordse trahwiga sisse. Sellega wõib 20-margalisest puuduwest tempelmaksust wälja kaswada esiteks wiiekordne trahw ametnikule, teiseks 10-kordne trahw inimesele, kes puudulikult tempelmaksustatud paberi on sisse andnud, ja peale selle weel tempelmaks ise. Seega tuleks 20 marga asemel 100 marka plus 200 marka plus 20 marka.

Mina isiklikult seisan sellel seisukohal, et meie tempelmaksu seadusest tuleks wäikesed tempelmaksud üldse ära kaotada, sest ei ole mingisugust mõtet kodanikka koormata wäikeste tempelmaksude sissenõudmisega, mis riigile kuigi suurt tulu ei too, küll aga palju tüli teewad. Wäikseid tempelmaksusid kunni 20 margani on meil väga palju. Kui inimene ei taha asutuselt ametlikku wastust saada, siis annab ta 10-margalise paberi sisse. Sarnaseid paberid on suur hulk. Wäga palju on ka 20-margalise tempelmaksuga paberid, kus nende esitajatel on õigus ametlikku wastust saada. Siis on arwete suhtes wäikseid tempelmarkisid, isegi ühemargalisi. Mina arwan, et kõige radikaalsem abinõu sellest kodanikkude tüli-

tamisest ja asjata kirjawahetusest lahti saada on see, et väikesed tempelmaksustamised üldse ära kaotataks.

Mis puutub 1924 a. aruannetesse, siis näen ma ette, et seal puudulikult tempelmaksustatud dokumentid saab olema, kuid ilmkahtlemata palju väiksemal määral, kui eelmiste aastate aruannetes. Meil on asjaajamine riigiasutustes silmnähtawalt paranenud, seda on mul julgus siinkohal tõendada nende andmete põhjal, mis minul on. Võimalik, et tuleb ka 1924 a. kohta märkust edaspidi laiendada, kuid ette küsida praegu kõnealolewat hõlbustust oleks minul raske, siis peaks õieti rahaminister seisukoha wõtma, sellepärast, et mitte mina maksustamist ei juhi, waid rahaminister. Kui tema arwab, et wõib läbi sõrmede selle peale waadata, kuidas praegu tempelmaksu käsitataks, kuidas arweid tempelmaksustatakse, siis muutub muidugi asi. Riigikontrollil oleks ju ainult tööd vähem. Kuid tagajärg oleks ka see, et korralagedus tempelmaksustamise alal veel suuremaks läheks, sest hõlbustust mõistetakse loomulikult nii, et Riigikogu ei hooli suuremat korralikust tempelmaksu täitmisest.

K. Wirma (sd.): Härra riigikontrolli ütle, et mina ei saawat seadusest aru ja minul täielikku selgust seaduses ei ole. Seaduseelnõus on öeldud, et riigikontrollil on lubatud kirjawahetus alustamata jätta, siis kui üksikutel juhtumistel on wiga alla saja marga. Härra riigikontroll arwab, et see seda tähendab, et kui wiga on alla saja marga, siis kirjawahetust üldse ei alustata. Mina ei lepi selle seletusega mitte sellepärast, et üksikutel juhtumistel, kui asi näib süstemaatiline olewat, siis peaks ka alustama kirjawahetust, kui summa vähem on kui sada marka. Ja mina arwan, et seadus seda just ütleb, aga mitte seda, et kui alla saja marga, siis üldse ei alustata. Sarnasel juhtumisel peaks seaduses nii öeldud olema, et riigikontroll on kohustatud kirjawahetust alustama ainult siis, kui wiga on üle 100 marga; siis oleks asi täiesti selge. Kuid lugu on nii, et kontrollil on lubatud kirjawahetust alustada ka siis, kui wiga alla 100 marga; tema wõib aga seda ka alustamata jätta. Ja kui need puuduse piirid on suuremad, siis on täiesti võimalik riigikontrollil veel sisemist korda maksma panna, kas kontrollnõukogu otsuse kaudu, wõi mõne käsukirjaga, kus lähemalt üksikasjad ära määra-

takse. Muidugi teada on riigikontrollil teataw wastutuse suurenemine juurde tulnud ja wõidakse näiteks sarnasel juhtumisel, nagu eelarwe arutamise puhul, kus riigikontrolli etteheiteid tehti, et tema väikese asja pärast kirjawahetust alustada lasknud, sarnaseid etteheiteid jälle korrata. Seal wõidakse öelda, miks riigikontroll teeb siis niisuguse korralduse, et väikese asja pärast suur kirjawahetus on tekkinud. Kuid sellest suuremast wastutusest ei saa riigikontrolli wabastada. Aga otstarbekohasuse ja põhimõtte suhtes on siin täielik wahe ja selleks, et kirjawahetuse alustamine liiga väikeste asjade pärast ei sünniks, peawad seaduse järele riigikontrollil suuremad wolitused olema.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuse sõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Härra riigikontrolli seletusele on minul juurde lisada, et riigikontrolli tegewus kahtlemata wäheneks ja võimalik oleks tema koosseisu wähendada, kui wõetaks põhjaliku rewideerimise alla arwepidamise seadus, mis meil praegu maksmas. Oleks wäga soowitaw seda kiires korras ümber töötada. Siin on selle küsimuse raskuspunkt.

Esitatud seaduseelnõu käsitas alguses tempelmaksu alla 10 marga. Rahaasjanduse komisjon määras siin aga suurema summa — 20 marka. Selle juures tundub olewat tarwidust, et ligemas tulewikus saaks maksma pandud uus tempelmaksu-seadus ühes kõrgemate tempelmaksu tariifidega. Aga teie teate, austatud Riigikogu liikmed, et wastaw seaduseelnõu oli esitatud Riigikogule juba minewal aastal, kuid rahaasjanduse komisjon, kes nimetatud seaduseelnõu arutas, leidis, et alus, millele tema rajatud, mitte küllalt soowitaw ei ole ja sellepärast wõttis walitsus seaduseelnõu tagasi. Minu teada teda uuesti veel esitatud ei ole. See eelnõu leidis endises kujus ägedaid wastuwaidlusi majandusnõukogu poolt. Mis puutub käesolewa seaduse reaktsioonilisesse külge, siis pean üttelema, et märkus on nii redigeeritud, nagu wastaw Wene seadus. Kuidas seda punkti Wene kontroll käsitas, selleks minul kahjuks andmeid ei ole. Samuti ei olnud see küsimus ka komisjonis arutamisel. Märkusele on kaunis raske teistsugust redaktsiooni anda. Kui härra Wirma peaks

II lugemisel wastawa ettepaneku tegema, siis peaks redaktsioonilist parandust laiemas ulatuses ette wõetama. Kordan rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanekut — seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanek tehtud seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja rkl. Rei puudumise pärast on aruandjana sõna üldkomisjoni esimehel rkl. Jaakson'il.

15. Laewakinnistusseadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson**: Et aruandja siin ei ole, teistest küljest aga, et seadus väga kiire iseloomuga on, siis tarwitan mina, kui komisjoni juhataja, aruandja õigust ja kannan seaduse I lugemisel ette.

Praegu maksawad meil laewade suhtes weneaegsed seadused, mis väga wananenud on, sugugi enam ajanõuetele ei wasta ja sellepärast suureks takistuseks on laewanduse edenemisel meie juures. Laewandusel on aga meie majanduslikus elus väga suur tähtsus ja sellepärast on meie kohus need takistused, mis seadusandlus sellel alal teeb, wõimalikult ruttu kõrwaldada ja nende wananenud seaduste asemele uued seadused wastu wõtta, mis rohkem meieaja nõuetele watsaksid. Iseäranis suureks takistuseks on makswate seaduste juures see, et laewade peale ei ole wõimalik hüpoteeki teha, see on, laenu laewa peale saada sarnase tingimisega, et laew jääks omaniku waldamisele. Laewade peale, mida loetakse liikuwaks waranduseks meie seaduste järele, on wõimalik ainult laenu saada laewa pantimisel, teiste sõnadega, teda kreditooridele üle andes. Niisuguste tingimistega laenu saamine laewa peale ei ole aga laewaomanikul wastu wõetaw, sest omanik ei wõi laewa, kui tuluallikat käest ära anda, ja kui laewa käest ära annab, siis ei ole tal enam ühtegi wõimalust laenu eest protsenti maksta ja laenu ennast hiljem tagasi maksta. Sellepärast laenusaaamise juures on esimene ja peatingimine see, et laew omaniku kätte jääb. See aga, meie makswate seaduste järele, on wõimatu, sest, nagu tähendasin, laewa loetakse liikuwaks waranduseks ja

makswa seaduse järele ei ole wõimalik tema peale laenu saada tingimusel, et laew jääks omaniku enese waldamisele. See oli peapõhjus, mis sundis käesolewat seadust Riigikogule esitama. Laewad on tihti väga suure wäärtusega, mittemiljonilised warandused ja meie rahwa hulgas on wähe neid inimesi, kellel omal puhast kapitaali nõnda palju on, et ta suudab laewa hinda korraga wälja maksta. Sellepärast on tarwilik sarnane kord, et wõimalik oleks laewa peale laenu saada, kuid tingimusel, et laew jääks omaniku kätte ehk laewa osta nõndawiisi, et üks osa ostusummast jääks laewa peale wõlgu. Selle puuduse kõrwaldamine on käesolewa seaduse ülesanne. Et seda puudust kõrwaldada, oli tarwis laewade kohta makswa panna niisugused määrused, mis praegu makswad on liikumata waranduse kohta, kus igal warandusel kinnistusosakonna raamatutes oma number ja registris omad leheküljed, kuhu kõik tema peal lasuwad wõlad sisse kantakse. Käesolewa seadusega pannakse see kord makswa ka laewade kohta.

Tulewikus, kui see seadus makswa hakkab, märgitakse kinnistusosakonna raamatutesse üles iga üksik laew, mis teatava tonni arwust suurem on; sinna märgitakse üles laewa omanik, märgitakse üles kõik koormatused ja wõlad. Sarnane kord on väga tarwilik, et meie laewandus wõiks edeneda. Wastawalt sellele muudetakse käesolewa seadusega meie juures maksew kinnistus kord laewade suhtes ja muudetakse wastawalt ka kohtupidamise kord laewade suhtes. Panen ette seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Üldkomisjoni nimel on aruandja poolt ettepanek tehtud seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson**: Et seaduseelnõu väga kiire iseloomuga on, teen ettepaneku teda teisele lugemisele wõtta ilma kodukorras ettenähtud kolmepäewalist waheaega pidamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

16. Põhja-Eesti põllutöökeskkooli põllutöoministeeriumile ülewõtmiseks eelkrediidi määramise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põhja-Eesti põllutöökeskkooli põllutöoministeeriumile ülewõtmiseks eelkrediidi määramise seadus, mis Wabariigi Walitsuse poolt esitatud 13.816.000 marga suuruses, oli rahaasjanduse komisjonis arutusel, millega komisjon põhimõttelikult nõus on ja leiab, et seda krediiti lubada tuleb. Wabariigi Walitsus esines krediidi nõudmisega, mis praegu otsekohe tarwis läheb ja weel sellega, mis tulewikus. Esimesed oleksid kulud, mis keskseltsiga, lepingu likvideerimisega ja kooli ning mõisa majapidamise ülewõtmisega seotud, kuna teised kulud oleksid toetussummana keskseltsile mõisa ja põllutöökooli puudujäägi katmiseks. Komisjon leidis asja arutamisel, et senni weel ei ole jõutud tarwlikku selgust saada puudujäägi suuruse, iseloomu ja põhjuste kohta, mille tõttu seisukoha wõtmine wastawa osa krediidi kohta praegu warajasena osutus. Ka pealkirja muutis komisjon. Kuna Wabariigi Walitsuse ettepaneku pealkirja redaktsioon on: „Põhja-Eesti keskpõllutöökooli põllutöoministeeriumile ülewõtmiseks eelkrediidi määramise seadus“, muutis komisjon pealkirja järgmiselt: „Põhja-Eesti põllutöökeskkooli põllutöoministeeriumile ülewõtmise eelkrediidi määramise seadus“.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

J. Wain (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Niipalju kui minul teada on, hindab põllutöoministeeriumi komisjon täna Jäneda põllutöökooli elawat kui ka eluta inwentaari, et seda hindamise järele riigi kätte tagasi wõtta. Järjelikult on siis summa, nagu ta Riigikogule ette pandud, umbkaudne ja teda ei wõi mitte wastu wõtta. Üldse peab Jäneda põllutöökooli peale natuke tähelpanu juhtima selleks, et temast weidi selgust saada. Põllutöökool pandi käima ajal, mil meie Eesti mark oma ostujõu poolest palju kõrgem oli kui praegu.

Ilma et ma üksikasjalisi andmeid hakkaks ette tooma wõin öelda, et ka teistest mõisadest koguti inwentaar kokku ning anti selle aja hinnaga. Nüüd aga, kus

rahakurs wäga palju langenud, hinnatakse inwentaar turuhindade peale. Hoolimata sellest ei jätku selle ümberhindamise juures ikkagi niipalju, et põllutöökooli majapidamise kulud wõiksid kaetud saada. Teatawasti maksis riik igal aastal weel tarwilikud toetussummad põllutöökoolile. Põllutöökooli asja on iseäralikult aetud: majapidamist on alustatud suuremalt, kui tarwis, maad on kasutatud määral, mis üsna kestwaid waidlusi omal ajal maakomisjonis ülesse tõstis; odaw inwentaar ei ole mitte suutnud margalangelisest hoolimata puudujääki katta; kuraatorid, kes siit wälja sõitsid, olles mõned isegi wäga tähtsal kohal, ei ole suutnud majapidamist korraldada. Nende puudujääkide katteks on inwentaar kõrgelt hinnatud selleks, et riigilt suuremat summat kätte saada. Minule näib, et see summa põhjendatud ei ole. Seda seaduseelnõu Riigikogu poolt esimesel lugemisel wastu wõtta tähendaks wastawa summa sanktsioneerimist, mille tõttu pärast tema mahatõmbamine samuti kui ka wähendamine oleks raskustega seotud. Minule näib sellepärast, et aruandja ei teeks mitte halwasti, kui tema nimetatud seaduseelnõu päewakorrast ära wõtaks. Wastasel korral aga wõiks sellega riskeerida, et ta esimesel lugemisel tagasi lükatakse.

J. Piiskar (is.): Mina wõtsin sõna, et seda küsimust sisuliselt puudutada, aga et eelkõneleja ettepaneku tegi, seda küsimust päewakorrast ära wõtta, mis minu arwates loomulik on, siis tarwitan oma sõna ainult selle ettepaneku toetamiseks. Mina töötasin selles rahaasjanduse alamkomisjonis, kus tähendatud elnõu läbi waadati. Ma pean ütlema, et alamkomisjonis ei saadud mitte tuua tarwilikka andmeid, mis oleksid põhjendanud neid puudujääke. Nende nelja miljoni kohta, mis on küll maha kustutatud ja ka nende summade kohta, mis on ülesse wõetud, kui kooliga ühenduses olewad, lubati tõendawaid andmeid tuua. Mina kahjuks ei saanud sellel rahaasjanduse komisjoni koosolekul olla, aga ma olen kuulnud, et need küsimused wastamata ja selgitamata on jäänud. Siin on aga terwe rida sarnaseid, muuseas, kas wõi inwentaari küsimus. Inwentaar on saadud riigilt teatawa odawa hinnaga, mitte turuhinnaga, waid hoopis teistsuguste hindadega. Maksmiseks saadi ministeeriumilt laenu. Nüüd tullakse ja öeldakse, et hinnad on madalad, pannakse arwesse turuhinnad, et puu-

düjääkisirid katta. See wõib ju olla, et juriidiliselt seal midagi „tetta“ ei saa. Kui põllumeesteselts poeb juriidiliste wõimaluste taha, siis arwan mina, et Riigikogule peab see vähemalt teada olema, et wõidakas seda asutust abirahade suhtes hinnata. On weel terve rida teisigi sarnaseid küsimusi. Nii näiteks wiinawabriku küsimus. On maksetud 331.000 marka, keskselts oli aga selle hindanud — 2 miljoni peale ja ministeerium on üles wõtnud 900.000 marka. Miks on see hind kolmekordseks tõusnud, on seal midagi juurde tehtud? See ei selgunud. Õeldi küll, et remonti on tehtud, aga selgus ka, et ministeerium on remontideks ligikaudu 5. miljonit wõi rohkemgi marka andnud. Kas nendest summadest ka wiinawabriku remonti on tehtud — see ei selgunud.

Sellepärast teen ettepaneku, kui eelkõneleja seda ei teinud, see seaduseelnõu täna päewakorrast ära wõtta.

A. Jürman (põl.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Jäneda põllutöökooli küsimus on mitu korda Riigikogus kõneaineks olnud ja wäga imestada tuleb seinukohtasid, mida on awaldanud härra Wain. Kui Riigikogus waremalt, ja isearanis pahemalt poolt, Jäneda põllutöökooli küsimust puudutati, siis oli alati nende nõue: kool tuleb riigi kätte üle wõtta. Täna aga tullakse teise ettepanekuga, täna ei ole enam järjekindlust, senni õeldi, kool tuleks üle wõtta, nüüd aga korraga — kooli ei tule üle wõtta. Kui tänawu läbi läks Riigikogu soowiawaldus, et walitsusel tuleb sammusid astuda, et kool riigi kätte üle wõetaks, siis oli Riigikogu enamus kooli ülewõtmise küsimuse ära otsustanud. Selle soowiawalduse järele astus põllumeeste keskselts wastawaid samme selleks, et seda soowiawaldust teostada ja kooli riigi kätte üle anda. Nüüd tullakse korraga ja õeldakse nende samade härrade poolt: wõtke see küsimus päewakorrast ära, kool ei tule üle wõtta. Kus on siin siis teie järjekindlus. Põhjendus, et küsimus otsekohe tuleks päewakorrast ära wõtta, ehk edasi lükata, kui on andmeid tarwis kooli ülewõtmise summa otsustamise juures, ei ole kaaluw, waid siin on koguni teine wõimalus: esimese ja teise lugemise waheajal wõib andmeid koguda ja sellele wastawaid parandus-ettepanekuid teha. Küsimus ei anna kaua päewakorrast ära wõtta, sest meie teame, et praegu on põllutööd käsil, kõwas hoos käimas. Seda

küsimust ei saa kauaks otsustamata jätta, sest keskselts on samme astunud, et wastu tulla Riigikogu enamuse soowidele, nüüd aga wiiwitab Riigikogu selle seaduse wastuwõtmisega, mille all majapidamise juhtimine ja korraldamine kannatada wõib. Kui ta seda aga teeb, siis wõtab Riigikogu seda oma wastutusele. Pean weel tähendama, et need oletused härra Wain'i poolt: riik on kõik wäljaminekud katnud, ei ole õige, riigi poolt on abirahad antud ainult kooliõpetajate palkadeks, peale selle on antud toetust riigi poolt hoonete remondiks. Meie aga teame, et kooli ei saa ülewal pidada ainult õpetajatele palga maksimisega, waid seal läheb kooli ülewalpidamine peale palkade maksimise umbes, — minul ei ole praegu täpseid andmeid käepärast, — üks miljon marka maksma. Nende summade katteks, nagu arwatud oli, anti koolile Jäneda mõis, nimelt selle mõttega, et Jäneda mõis jätkaks puhaskasu järele ja sellest puhaskasust saaks kooli wäljaminekud kaetud. Meie teame aga, et mõis, kui see üle wõeti, oli kõige halwemas korras, seal ei olnud hobuseid ja põllud olid täiesti söõdis, nii et esimesed aastad läksid selleks, et seal majapidamist korda seada. Wiimane aasta on täielik ikaldusaasta olnud ja selle ikaldusaasta järele ei ole mingisuguseid ülejääkisirid olnud, waid on tulnud puudujääkidega majapidamise töid juhtida. Tähendab, tuli juurde maksta nii koolile kui ka kooli majapidamisele. Kooli kuratooriumi juhatusel on teinud keskselts laenusid kooli majapidamise korraldamiseks, juhtimiseks ja jätkamiseks. Need summad tulewad kõik tasuda, kuna nad kooli korraldamiseks on kulutatud. Loomulik on, et riik toetab koolisid ja wõtab need summad enda kanda, mis on kooli heaks andnud keskselts, ja kohustab neid summasid wälja maksma. Et küsimus siiski wäga kiire on, siis on wäga tarwilik, et küsimus täna esimesel lugemisel saaks ära otsustatud, wastu wõetud ja kui kellegil on mingisugused ettepanekud, siis wõiks ka seda teha teise lugemise ajal.

J. Wain (sd.): Härra Jürman eksib kui arwab, et sellega seadus kolikambri oleks heidetud, kui ta täna päewakorrast ära wõetakse. Seadusel on kaks teed: 1) komisjoni tagasi anda ja 2) tagasi lükata. Mina ei ole ühte ega teist ettepanekut teinud, ega ole seda teinud ka rkl. Piiskar. Seaduse arutamine kestaks ühel lähemal Riigikogu koosolekul edasi.

(A. Jürman, põl.: Millal ta kolmel lugemisel vastu võetakse?) Ega teie ometi reedel koosolekuid lõpeta, ja kui teil nii kiire on, siis oleksite võinud oma keskseltsi natukene taga sundida, et sellekohane ettepanek Riigikogule warem oleks tehtud. (A. Jürman, põl.: Ega keskselts seadusi välja anna!) Mina ei tea, millal selle seaduseelnõuga põllutöoministriumis algust tehti, kuid Riigikogusse on eelnõu tulnud istungjärgu lõpuks. (A. Jürman, põl.: Keskselts ei esita ju mingisuguseid seaduseelnõusid!)

Igatahes ei ole eelnõuga nii kiire, et teda ei võiks järgmise koosoleku peale edasi lükata. Kool on puudujääkidega töötanud ja riik kandku puudujäägid. Koolis ei ole kasvatatud mitte üksi põllumajanduslikka instrktorid, vaid ka poliitilisi instrktorid. Seal on ju ka need kuulsad Järwamaa seakaswatajad oma kaswatuse saanud. (A. Jürman, põl.: Kas Teie kardate sigadest ka hädaohtu? Wain näeb sigades ka poliitikat.) Nähtawasti tahate sigu söödaks tarwitada, et põllumehi mõrda ajada, sest muidu poleks tarwidust olnud niisuguseid ühepäewalisi kursusi enne walimisi toime panna.

Selle tõttu, et komisjon asjasse selgust tuua ei ole suutnud, liiategi, et küsimus wäga palaw, ei ole tarwidust ega wõimalust Riigikogul täna seda eelnõu vastu wõtta. Alles täna, nagu juba tähendasin, on wastaw hindamiskomisjon välja sõitnud, missuguse hindamise tagajärjel hoopis teistsugused summad esitada wõidakse, kui nad täna esitatud on.

O. Gustawson (is.): Ma mõtlen teha ainult paar lühikest märkust põllutöökoolide küsimuse kohta üldse. Käesolew küsimus näitab meile liigne kord, et põllutöoministrium põllutöökoolide wõrku tarwiliselt arendanud ei ole. Hiljuti oli mul juhuse Pärnu maakonnakoogus kuulda, et Polli põllutöökoolile antud kooli talu kohta ei ole sõlmitud absoluutselt mingisugust rendilepingut. Praegugi ei tea Pärnu maakonnawalitsus, millistel rendilepingu tingimustel koolikoht tal käes tarwitada. Samasugune lugu on mitme teise põllutöökooli koolitaluga. (Wahel hüüe.) Kui küsimus nii lihtne oleks, et seal harilik riigirent määratakse, siis ei peaks selle küsimuse otsustamine mitte 2—3 aastat aega wõtma. Siin on tühi

koht. Mis ime siis, kui põllutöökoolide olemasolu nii problemaatiliseks kipub minema. Needki põllutöökoolide talud, mille kohta rendileping sõlmitud, on peaaegu samas seisukorras.

Jäneda põllutöökooliga oli tõesti rendileping tehtud siis, kui kool Tallinnast Jänedale üle wiidi. Aga põllutöoministriumi ametnikud ühelt ja härra Jürman teiselt poolt on nii hästi eelarwe- kui põllutöoministriumide alamkomisjonis kinnitanud, et sellest rendilepingust kinni peetud ei ole. Põllutöoministriumide esitaja ütles lausa: see rendileping olla hulka rahustamiseks, wõi nagu härra Päts ütleb — prillide sissehõõrumiseks. Selles rendilepingus on ette nähtud terve rida punkte, millest põllumeeste keskselts ei ole tarwilikuks pidanud kinni pidada. Nüüd tullakse tagant järele ja esitatakse arwed nende kulude katmiseks, mis rendilepingu põhjal keskseltsile kohustawad. Härra Jürman leiab — see küsimus olla Riigikogu enda algatusel päewakorda wõetud ja nüüd ei saawat teist juttu olla, kui käed kokku ja kaup walmis. Mina arwan, et Riigikogu enamus peaks järele kaaluma, kas põllumeeste keskseltsil on õigus tulla ja Jäneda kooli kaudu, kus ta kõik muud on olnud, kui kooli eest hoolitseja, endale puhaskasu lüüa. Selle kõlbilise õiguse juures kahtlen ma. Riigikogu peab põhjalikult kaaluma, mis siin anda tuleb ja kui palju põllumeeste keskselts on ette küsinud. Minule paistab täiesti wastuwõtmata, kui põllumeeste keskselts nõuab riigilt preemiat lohaka majapidamise eest, mis siamaani Jänedal aetud.

Edasi selgub käesolewal puhul jälle kord, kuiwõrd tõsiselt wõib wõtta andmeid, mis härra Jürman, Hünerson ja teised põllumehed komisjonides ja siin on ette kandnud. Härra Jürman wäitis, et riik omalt poolt toetust andwat ainult õpetajate palkade maksmiseks... (J. Soots, põl.: ... ja hoonete korraldamiseks.) ... ja peale selle hoonete korraldamiseks. Ma kannaksin ette mõned andmed ametlikust rewideermise aktist. 4. märtsil 1923 a. rewideeriti riigikontrolli poolt Jäneda põllutöökooli ja siin seisab must walge peal: „Riigi poolt Põhja-Eesti põllutöökoolile antud abiraha on lubatud ja antud põllutöoministriumide krediitidest kooli õpetajate palgaks, majanduslikkude kulude katteks ja liikuwa waranduse omandamiseks.“

Näete, härra Jürman, siin on ka muuks otstarbeks antud. Järjelikult ei wasta tõele see, mis Teie kõnelesite. Toetussummasid on tarwitatud mitte üksi kooliõpetajate palkadeks waid ka hoonete jookswaks remondiks, mis lepingu otsekohene murdmine. Seda peab kinni naelutama. Samas aktis ütlewad riigikontrolli ametnikud sõna-sõnalt: „Kas Põhja-Eesti põllutöökeskkool lubatuid summasid just määratud otstarbeks on tarwitanud, jääb küsitawaks, sest et keskkoolis sisse seatud raamatupidamise korra juures seda wõimatu on selgeks teha. Peetaw kassa-raamat näitab ainult rahalisi sissetulekuid ja väljaminekuid, kuna tulude ja kulude süstematiseerimiseks waja olewad pea- ja abiraamatud puuduwad. Koolijuhataja härra K. Erma ütelse järele wõiks Põhja-Eesti põllutöökeskkooli juhatus tarbekorral riigiraha tarwitamisest järgmiselt aru anda: õpejõudude palgad ja õpeabinõude omandamiseks tarwitatud summad riigi summadest kaktuks lugeda ja puuduwa summa peale arweid anda.“

Ma kandsin selle koha ette, et näidata, missuguses eeskujulikus korras selle küidetud kooli raamatupidamine on olnud. Seda on sama lohakalt peetud, nagu Polli põllutöökooliski, kus tagantjärele tuli otsida, kuhu inventaar on jäänud, olgu ta elus wõi eluta. Näiteks on ette toodud ühe summa kohta: „Härra Männik'ule on 1. septembril 1921 a. välja antud 200.000 mrk. õpeabinõude muretsemiseks.“ Aga selle arwe tarwitamise kohta on kwiitungid ainult 68.854.05 Saksa marga peale. See summa anti välja 1921 a. Märtsikuus 1922 a. on selle summa tarwitamise kohta kwiitungid ainult osa summa kohta olemas. Ma küiksin siin otsekohe, mis selle 132 tuhande margaga tehti? Kas ei loeta tarwilikuks ka selle kohta dokumente nõutada, kas on wastaw summa tarwiliseks otstarbeks kulutatud. (J. Wain, sd.: Muidu on kõik korras, ainult dokumendid puuduwad.) Et põllumeeste keskselts lepingu peale waatab kuj wäärtuseta paberilipaka peale, näitab seega, et keskselts ei ole pidanud tarwilikuks alal hoida rendilepingut. Rewideerimisaktis on märkus: „Kaasaantud rendilepingule nr. 3156 ärakirjale wastawat originaali koha peale ei olnud, waid oli harilik rendilepingu ärakirj ilma numbrita ja ilma allkirjata.“

Ma rõhutan — põllumeeste keskseltsi arwates on rendileping paberilipakas, millest ei tarwitse kumbki pool kinni pi-

dada. Olgu siis, et teine pool — riik pidi lepingust kinni pidama selles mõttes, et tema kannaks oma peale wõetud kohustused täiel määral ja peale selle weel heamehe pooldest kinni maksaks põllumeeste keskseltsi kulud, mis rendilepingu põhjal Eesti põllumeeste keskseltsi kanda.

Ma tõin need asjad ette selleks, et näidata — see küsimus ei ole kaugeltki selge. Selgemaks ei saa siin midagi muidu, kui see küsimus tuleb komisjoni arutamiseks tagasi anda. Seal soetatagu tarwiline tõendus selle kohta, kui palju tõepooldest keskseltsil riigi käest põhjendatud summasid saada on. Põllumeeste keskseltsil aga puhaskasu lüüa lasta Jäneda kooli arwel, ei ole minu arwates mingit põhjust.

A. Jürman (põl.): Härra Gustawson'i ja härra Wain'i ettepanekute järele peaks küsimust wist järgmiselt lahendama; kõik raamatud ja dokumendid tuleks tuua Riigikogusse, et siin neid kontroleerida ja summad kokku arwata. (J. Wain, sd.: Kust teie neid wõtate, kui teil seal neid riigikontrolli esitajatele näidata ei olnud.) Senni ei ole aga niisugust wiisi mitte tarwitatud. Kui Riigikogu määrab eelkrediidi, siis ikka wist selle teadmiselega, et wastawad ametiasutused, sel korral põllutööministeerium, ühes riigikontrolli esitajatega, selle järele waatawad, missugused summad välja makstakse ja kas seal on wastaw leping tehtud ja kuidas see tehtud on. Ma ei arwa mitte, et Riigikogu neid dokumenta siin järele hakkaks waatama, kuidas üks ehk teine leping on täidetud, sest meie ei ole oma töökawa mitte nii kokku seadnud, et siin üksikuid andmeid koguda ja arweraamatuid kokku arwama ning kontroleerima hakata. Riigikogu otsustab põhimõttelikult küsimuse, kas määratakse ja kui palju määratakse summasid, missuguste dokumentide wastu see sünnib, see jääb wastawa ministeeriumi ja riigikontrolli hooleks. Niiwiisi saaks küsimust lahendada.

Nüüd edasi peab nende wäidete kohta tähendama, mida härra Gustawson siin ette tõi. Pean tähendama, et riik on andnud raha õpetajate palkadeks ja majapidamise remontideks, tahtsin öelda hoonete kordaseadmiseks. (O. Gustawson, is.: Missugusteks majapidamiste remontideks?) Toetust ei ole antud majapidamise inventaari ostmiseks, waid ainult kooli õpeabinõude muretsemiseks ja need õpeabinõud, mis riigi

rahaga ostetud, jääwad ka riigi omanduseks ja ei tule ülewõtmise juures mitte eraldi arwestamisele. See on juba lepingus ette nähtud, et riigi abirahaga muretsesetud kooli õpeabinõud jääwad riigi omanduseks ja ei käi väljamaksmise alla. Kooli majapidamise poolt aga ei ole toetust antud. Kui nüüd siin tullakse ja räägitakse, et põllumeeste keskselts olla selle seaduseelnõu välja töötanud ja Riigikogule esitanud, siis ei wasta see mitte tõeludele. Põllumeeste keskselts ei ole mingisugust seaduseelnõu kokku seadnud ega Riigikogule esitanud, waid see seaduseelnõu on kokku seatud ja Riigikogule esitatud põllutööministeeriumi poolt. Siin on meil tegemist põllutööministeeriumi seaduseelnõuga, aga mitte keskseltsi seaduseelnõuga, ja tuleb siis ka sellest seisukohast seaduseelnõu peale waadata. Kui põllutööminister selle seaduseelnõu esitas, siis olid temal ka teatud andmed selleks, et wastawat sammu astuda ja nõuda kooli ülewõtmist ministeeriumile.

Kui nüüd seda seaduseelnõu edasi lükata, siis peame teadma, et see edasilükkamine ei mõju mitte päewade, waid nädalate wiisi, sest siis saaks alles reedel küsimus esimest korda arutusele wõtta ja seaduse II ning III lugemisel wastuwõtmine nõuaks mõnedki nädalapäewad aega, ja sellega jääks küsimuse otsustamine peale pühi, siis aga oleks juba suurem osa aega möödas, mille wältel põllumajapidamist tuleb korraldada. Sellest seisukohast waadates näeme, et sellel seadusel on väga kiire iseloom ja sellepärast ei ole mingit mõtet teda tänasest päewakorrast ära wõtta ehk tema arutamist edasi lükata, pealegi kui ei ole mingit waidet toodud, mis seda edasilükkamist nõuaks. Summade tarwitamine, mida siin eelkrediidina lubatakse, sünnib, nagu ma juba tähendasin, walitsuse ja riigikontrolli järewalwe all ja see igatahes kindlustab, et need summad saawad õieti tarwitatud, et nende summade tarwitamisel oleks kindel alus ja kindlad dokumendid, mis näitaks, milleks nad ära on kasutatud. Sellepärast oleks ainukene soow asja kiirustamise mõttes seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

O. Gustawson (is.): Härra Jürman on rõõmustawal wiisil leidnud, et tema eksis, kui ta ütles, et koolile on antud toetust ainult õpetajate palkadeks. (A. Jürman, põl.: Kuidas nii?) Kui Teie alguses ütlesite, et toetust on ainult

õpetajate palkadeks saadud, siis näitasin mina dokumentaalselt, et Teie esimesel korral mitte õigust ei kõnelenud. Teie tõendasite pärast ise, et toetust on antud ka kooli inwentaari ostmiseks. (A. Jürman, põl.: Siis jäi see inwentaar ka riigile. Segased wahelhüüded.) Näib nii, et teie arwate ainult endile olewat patendiõigus monopooli peale. Kui teised räägiwad, siis karjuwad teie mehed kohapealt wahet pidamata „wale“! Teie omameeste waled wääriksid wahest enam reageerimist.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Gustawson, kutsun Teid päewakorra juurde.

O. Gustawson (is.): Mina arwan, mul on täielik õigus konstateerida wahet härra Jürman'i tõenduste ja tõsiasjade wahel. (J. Temant, põl.: Kui teised halwalt toimetawad, siis ei tähenda see, et Teie sedasama peaksite tegema. J. Holberg, põl.: Teil hakkab halb rohkem külge.) Kui Teie minule head tooni soowitate, siis on see Teie maitse küsimus. Ma ainult soowitaksin, et Teie seda head tooni omameestele rohkem südame peale peaksite panema. Sinna kuluks see rohkem. (J. Temant, põl.: Mis Teie siis sõimate?) Samuti kuluks härra Jürman'ile oma waremalt antud seletuses rohkem head tooni südame peale panna.

Härra Jürman wäitis eelarwe alamkommissjonis: põllumeeste keskselts omalt poolt olla kooli peale kulutanud kõige aja kestes 1920—1923 a. 5—6 miljonit. Mul on aga ametlik aruanne, kust näha, et kooli peale üldiselt on kulutatud, maha arwatud remontsummad, 3.407.983 mk, 98 pn. Kui sealt maha wõtta palkadena antud riigi abiraha 2.243.865 mk. suuruses, siis jääb järele põllumeeste keskseltsi poolt antud summa, umbes 1.000.000 marga suuruses. Ma küsiksin, kas siis ainult 1923 aasta kestes keskselts 5 miljoni marga ümber kooli peale omalt poolt kulutanud. Mulle paistab see wõimatu olewat. See näitab waid, et härra Jürman on esinenud andmetega, mis üles puhutud. Just see aga sünnib selle küsimuse juures ettewaatlikumalt talitama, kui põllumehed tahawad. (J. Soots, põl.: Ega see meie seadusprojekt pole, see on walitsuse seadusprojekt.) Mina tuletaksin, härra Soots, Teile meelde, kuidas eelarwe-kommissjo-

nis wastawa soowiawalduse hääletamisel põllumehed ihust ja hingest selle wastu waidlesid, samuti Riigikogus. (A. Jürman, põl.: Kui otsustasite, siis täitke ka.) Kui teie nüüd äkki olete asunud diametraalselt wastupidisele seisukohale, siis arwan ma, et selle erakordse kiirustamise põhjusi ei tule otsida Riigikogu enamuse tahte austamisest, waid sootuks kusagilt mujalt.

Juhataja L. Raudkepp: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eksiarwamiste ärahoidmiseks tahaksin mina mõne märkuse peale seletust anda, iseäranis härra Piiskar'i ettekande kohta. Nagu ta tähendas, tema olla alamkommissjonis ettepaneku teinud, et tarwiliste andmete puudusel seda seaduseelnõu arutada ei wõi. Härra Piiskar tõstis küll selle küsimuse üles, kuid komisjoni enamus otsustas seda mitte arwesse wõtta ja seaduseelnõu arutamist mitte edasi lükata, millega härra Piiskar ühines, sellepärast et sisuliselt neid andmeid kuidagi wiisi wõimalik ei ole arutada, mis Jäneda põllutöökooli majapidamises olemas. Mina, kui aruandja, tegin sellel korral ettepaneku, et jätta see küsimus lahtiseks, siis härra Piiskar ei olnud sellega nõus. Põllutöoministri abi härra Allman lubas andmeid anda, aga härra Piiskar arwas heaks rahaasjanduse komisjoni mitte tulla ja neid andmeid läbi waadata. Täna tuleb härra Piiskar ja ütleb, et andmeid ei tahtud talle anda. See ei ole õige, ta ise ei tahtnud andmeid tarwitada. (J. Temant, põl.: Kuulsite, härra Piiskar. — J. Holberg, põl.: Kurdid ei kuule!) Mis puutub härra Gustawson'i wäitesse, et rkl. härra Jürman waletab, siis wõim ma ütelda, et härra Gustawson ei räägi tõtt. Ma ei taha ütelda, et ta waletab. Härra Gustawson wiskab kõik segi, tema wiskab segi inwentaari laenu, kooli majapidamise laenu ja kooli abirahad. Iseasi on kooli majapidamise laen ja iseasi on mõisa majapidamise inwentaari laen, mis loomade ja põllumajanduse tarwis tehtud. Iseasi on otsekohe õpeabinõude peale antud abirahad, mis riigi poolt koolile antud, millega koolile õpeabinõusid ostetud ja mis ka riigi omad. Kahte korda õpeabinõusid arwestatud ei ole. Härra Gustawson'i rahuldamiseks

wõim teatada, et riigil ei tule siin teist korda maksta. Siis tähendab weel härra Gustawson, et põllumeeste keskselts tahab Jäneda põllutöökooli üleandmisega profiiti lüüa ja puhaskasu teha — aga seda jättis härra Gustawson ütlemata, kus see profiit tehakse, sest härra Gustawson ei pannud tähele minu ettepanekut, kui ma tähendasin seaduseelnõu esitamise põhjenduseks põllutöoministeriumile eelkrediiti lubada 9.746.000 marka selleks, et majapidamist jätkata wõiks, kuna 4.070.000 marka, millega põllutöoministerium esines, seda weel läbi waadatakse ja selle kohta uue ettekandega weel esinetakse. Härra Gustawson jätab kõik kõrwale ja ütleb üldises lauses, keskselts tahab profiiti lüüa, mis iseenesest sisuliselt midagi ei ütle. Edasi tähendas härra Gustawson, et Jäneda mõisa majapidamine olla wäga lohakas, aga selle jättis tähendamata, millal majapidamine lohakas oli. Majapidamine oli sel ajal lohakas kui keskselts põllutöökooli oma kätte wõttis. Nüüd on majapidamine korda seatud, uus aed asutatud, mis üle 1 miljoni marga maksab, hooned parandatud ja uusi ehitatud jne. Seda kõiki muidugi härra Gustawson arwesse wõtta ei taha ja ütleb, et majapidamine ei ole korras. Edasi ütleb, et Jäneda inwentaari olewat odawalt saadud ja nüüd tahetakse seda kõrge hinna eest riigile müüa, et sellega profiiti teha, seda tähele panemata jättes, et inwentaari on juurde ostetud, mis riigilt ei ole ostetud. Mis puutub nüüd sellesse, et põllumeeste keskseltsil olla kiire Jäneda kooli üle anda, ei ole mitte põhjendatud, waid asjaolemine ise kiirendab seda. Gustawson'il ei näi olewat aimugi meie põllutöö raskustest ja põllutöö hooajast, ta arwab, et wõib wist kaeru ja otri mihkli-päewal külwata. See ei ole mitte nii. Kui Riigikogu ütleb seda, et Jäneda põllutöökooli ei ole tarwis riigi kätte üle wõtta, siis peab põllumeeste keskselts teda edasi pidama. Kui aga Riigikogu ütleb, et meie tahame Jäneda põllutöökooli üle wõtta, waremat Riigikogu soowiawaldust arwesse wõttes, peab Wabariigi Walitsus kooli majapidamist jätkama. Praegusi asjaolusid arwesse wõttes ei ole wõimalik seda seaduseelnõu edasi lükata ja sellepärast teen ettepaneku seda I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Härra Tonkman oma aruandes ütles, kui ma õieti kuulsin, ja ma arwan, et ma mitte ei eksi, et mina olla alamkomisjonis selle eelnõuga ühinenud. Härra Tonkman ehk ütleks, millest siis tuli see suur kauplemine, kui tema seaduse hääletamisel ütles, et kui härra Piiskar erapooletuks jääb wõi wastu hääletab, siis ei saa seda eelnõu mitte komisjonile esitada, et peab ühemeelne otsus olema jne. Mina ütlesin siis, et minule ei ole see küsimus mitte selge. Ja kui härra Tonkman arwab, et kahe hääle pooltolemisel ja ühe hääle vastuolemisel seda komisjonile ei tohi mitte esitada, siis ma wõin temale head meelt teha, et seda kiiret eelnõu mitte kinni pidada, ja oma hääle andmata jätta. (J. Temant, põl.: Heast südamest.) Heast südamest, härra Temant, jah, tegin ma seda, — aga ainult sel tingimisel, et rahaasjanduse komisjonile esitatakse andmed nende küsimuste kohta, mis ma üles seadsin ja mille peale wastust ei saanud. See on alamkomisjoni protokollis-protokolleeritud. Härra Tonkman'i soovil wõime selle protokollu tuua ja sealt järele waadata. Tähendab, ei saanud ühinemisest juttugi olla.

Edasi ütleb härra Tonkman, et minule olla tahetud andmeid anda, aga mina ei ole neid saama läinud. On iseasi, kas minule andmeid on antud wõi mitte, ja iseasi on see, kas rahaasjanduse komisjonile on neid andmeid antud. Wiimast aga tehtud ei ole. Et mina komisjoni ei tulnud, tuli sellest, et ma teistel ülesannetel väljaspool Tallinna pidin wiibima. Nii ei wasta siis tõele härra Tonkman'i wäide, nagu oleks mina selle seaduseelnõuga alamkomisjonis ühinenud. Mina rõhutasin alamkomisjonis, et küsimuse kohta tuleb andmeid koguda ja sellepärast ei saa seda eelnõu ülepeakaela wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on faktiliseks märkuseks aruandjal, härra Tonkman'il.

Aruandja **K. Tonkman**: Faktilise märkusena pean härra Piiskar'ile tähendama, et alamkomisjon oli kolmeliikmeline, härra Piiskar'i hääle ei olnud mitte nii kaaluw, et sellest olenes, kas seaduseelnõu wastu wõtta wõi mitte. Edasi tähendaksin mina faktilise märkusena, et andmeid, mis olemas olid ja wõiwad ka praegu antud saada, ei küsinud komisjonis härra Piiskar, ei keegi teine ja sellepärast

jäid andmed andmata. (J. Piiskar, is.: Kas ühinesite siis wõi mitte?)

Juhataja **L. Raudkepp**: Käesolewa seaduseelnõu kohta on kaks ettepanekut tehtud: üks ettepanek komisjoni poolt seaduseelnõu lugemisel wastu wõtta, ja teine ettepanek rkl. Piiskar'i poolt — Põhja-Eesti põllutöökeskkooli põllutööministeeriumile ülewõtmiseks eelkrediidi määramise seadus Riigikogu tänasest päewakorrast ära jätta. Asun rkl. Piiskar'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasilükatud. Asun komisjoni ettepaneku, käesolewa seaduseelnõu lugemisel wastu wõtta, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lugemisel wastu wõetud.

17. Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise lepingu kinnitamise seadus
— III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei puudumise pärast täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. J. Jaakson.

(Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri, § 1 ja § 2):

Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahelise kuritegijate wäljaandmise lepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Põhja-Ameerika Ühisriikide wahel 8. nowembril 1923 a. sõlmitud kuritegijate wastastikuse wäljaandmise leping tunnistatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu tekst ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **L. Raudkepp**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

18. Kohtumaksude ja -kulude seadus
— II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Kohtumaksude ja -kulude seadus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb):

I.

„Tsiwiil-kohtupidamise seadus muudetakse järgmiselt:

§ 104. Tunnistajatele määratakse tasu § 861 ja sõiduraha § 862 järele.

§ 104¹ maksvuseta.

§ 124². Ekspertidele määratakse tasu § 860 ja sõiduraha § 862 järele.

§ 190. Rahukohtuniku ja rahukogu, kui teiseastme kohtu otsuse tühistamise palwe lisatakse juurde kõik dokumendid, millel palwe põhjeneb ja kautsjon kohtulõivu suuruses taotletawalt wõi waieldawalt summal, kuid mitte alla 500 marga. Kautsjoni puudumisel toimetatakse § 164³ järele. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral läheb kautsjon riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on wabastatud riigi- ja omawalitsuse asutused, isikud, kellele antud waesusõigus ja maksuõuetuks tunnistatud wõlgnikud.

§ 200. Kohtukulused wõetakse asjatoimetamise eest rahukohtunikkude juures ja rahukogus, kui teiseastme kohtutele §§ 839—890 alustel, käsitades §§ 200⁴—200⁸ eeskirju.

§§ 200¹—200³ maksvuseta.

§ 200⁴. Kohtumaksudest on wabastatud:

1) nõudmised, mille hind ei ulata üle 1000 marga;

2) tsiwiilnõudmised, mis on tekkinud kriminaalsüüteost, kui nende arutamine sünnib koos kriminaal asjatoimetamisega.

§ 201 maksvuseta.

§ 800. Otsuse tühistamise palwele lisatakse juurde kõik dokumendid, millel palwe põhjeneb, ja kautsjon kohtulõivu suuruses taotletawalt wõi waieldawalt summalt, kuid mitte alla 500 marga ja mitte üle 15.000 marga. Kautsjoni puudumisel toimetatakse § 756 järele. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral läheb kautsjon riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on wabastatud riigi- ja omawalitsuse asutused, prokuröörid, isikud, kellele antud waesusõigus ja maksuõuetuks tunnistatud wõlgnikud.

§ 844. Palwekirjade, nende lisade ja üldse kõigi paberite pealt, mis antakse kohtutele, kohtu esimeestele wõi liigetele ning prokurööridele, samuti ka täitmislehtede, ärakirjade, teatiste ja teiste sarnaste

paberite pealt wõetakse tempelmaksu: rahukohtunikkude juures ja rahukogudes, kui teiseastme kohtutes, 30 marka poogna pealt ja rahukogudes, kui esimeseastme kohtutes, kohtupalatis ja Riigikohtus 60 marka poogna pealt. Ärakirjad wastaspoolele on tempelmaksust wabad.

§ 848. Nõudepalwe pealt wõetakse kohtulõiwu: 1) kui nõudehind ei ulata üle 100.000 marga — 3% nõudehinnast; 2) kui nõudehind on üle 100.000 marga, kuid mitte üle 1.000.000 marga — esimese 100.000 marga pealt 3.000 marka ning ülejääwa summa pealt 2½%; 3) kui nõudehind on üle 1.000.000 marga — esimese 1.000.000 marga pealt 25.500 marka ning ülejääwa summa pealt 2%. Sama lõiwu wõetakse ka wastunõuete pealt, kolmandate isikute palwete pealt asjaosaliseks astumise kohta iseseiswa nõudmisega, appellatsioonil kaebuste pealt ning kajade pealt tagaselja otsuste wastu. Summa alla ühe marga loetakse täieks margaks.

§ 849. Asjus, mis ei ole hinnatawad, wõetakse kohtulõiwu kohtu määramise järele otsuse tegemisel: rahukohtunikkudele alluwais asjus 100—1.500 margani ja rahukogudele, kui esimeseastme kohtutele alluwais asjus 1000—50.000 margani.

§ 849¹. Hoiuasjus, mis ette nähtud §§ 1928—1939, 1940—1955, 1956—1970, 2019—2023, 2024—2029, 2030—2034, 2035—2046, 2075—2078, 2081—2086 ja 2087—2093 wõetakse kohtulõiwu järgmiselt: 1) kui kohtutoimetusel olewa waranduse wõi õiguse wäärtust wõidakse hinnata rahas, siis ½% sellest hinnast, kuid mitte alla 100 ja mitte üle 10.000 marga; 2) kui nimetatud waranduse wõi õiguse wäärtust rahas hinnata ei saa, siis 100—10.000 margani kohtu määramise järele. Mõlemil juhtumisel määratakse kohtulõiw kindlaks kohtuotsuses ja nõutakse sisse asjaalgatajalt wõi huwitatud isikult wõi kohtutoimetusel olewast warandusest.

§ 853¹. Kohtulõiwu maksetakse järgmiselt:

1) kui lõiwu summa ei ulata üle 5.000 marga — kohtumarkides ehk sularahas;

2) muil juhtumustel — sularahas.

§ 853². Kohtumargid on ühe-, wiie-, kahekümnewiie-, saja- ja wiiesajamargalised.

Kohtumarkide kuju määrab kindlaks kohtuminister kokkuleppel rahaministriga.

§ 853³. Kohtumarke müüakse Eesti panga osakondades ja kohtuasutustes. Kohtuasutustele antakse kohtumarke

awansina kohtu- ja rahaministri kokkuleppel kindlaksmääratud summa peale.

§ 854. Otsuste, dokumentide ning muude paberite ära kirjjade, täitmislehtede, tunnistuste, teatiste jne. väljaandmisel asjaosalistele wõetakse kantseleimaksu nende valmistamise eest 25 marka lehekülje pealt. Maksu wõetakse kohtumarkides (§ 853^a).

§ 855 maksuweseta.

§ 857. Kui nõudjal ei ole wõimalik kostja elukohta üles anda, siis peab ta maksma 200 marka wäljakutse awaldamise eest „Riigi Teatajas“.

§ 860. Ekspertidele määratakse nende nõudmisel tasu antud arwamise eest 100—3000 margani §§ 529 ja 530 eeskirjade järele, peale selle uurimistoimetuse kulud. Üksikutel kordadel, kui ekspertiis iseäranis keeruline ja rohkesti tööd nõuab, wõib kohus tasu määrata ka suuremas summas.

Märkus. Teadusliku kohtu-ekspertiiskabineti poolt toimetatud uurimise eest määratakse tasu selle (860) paragrahwi alusel.

§ 861. Tunnistajatele määratakse tasu 60—400 margani §§ 407 ja 408 eeskirjade järele, päewapalga ja muude kohalikkude olude kohaselt.

§ 862. Ekspertidel ja tunnistajatel, keda kutsutakse nende elukohast wälja 5 kilomeetrist kaugemale, on õigus saada peale §§ 860 ja 861 ettenähtud tasu weel sõiduraha 12 marka iga kilomeetri pealt sinna ja tagasi, kui aga wõimalik on sõiduks tarwitada raudteed wõi weeteed, siis raudtee wõi laewa alama klassi pileti hind sinna ja tagasi.

§§ 863 ja 863^a maksuweseta.

§ 878. Pooltelt kulude kattteks sisse makstud raha ülejääk antakse neile nõudmise korral tagasi; summat alla 100 marga postiga kätte ei saadeta.

§ 879. Riigi- ja omawalitsuse asutused on wabastatud tempelmaksust, kohtulõiwust ja kantseleimaksust, muud kohtu kulud kannawad nad üldisel alusel.“

Üldkommisjoni poolt oleks minul ette panna kaks parandust: § 190 algul wälja jätta kaks esimest sõna „rahukohtuniku ja“, nõnda et see paragrahw algaks „rahukogu, kui teiseastme kohtu otsuse tühistamise“... Motiiviks on see, et tühistamise palwe rahukohtuniku otsuse peale kõige vähemates asjades mitte üle 100 marga ei ulata. Ja nüüd tuleb § 200^a järele „kohtumaksudest on wabastatud; 1)

nõudmised, kunni 1000 margani“, nõnda et kassatsioonid oleks nii kui nii wabastatud. Sellepärast on ettepanek, kaks esimest sõna ära jätta. Teiseks on § 844 juurde järgmine parandus: sisse wõtta weel ka „kohtupristawitele“, nõnda et selle paragrahwi algus kõlaks järgmiselt: „palwekirjade, nende lisade ja üldse kõigi paberite pealt, mis antakse kohtutele, kohtu esimeestele wõi liigetele, prokuröridele ning kohtupristawitele.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Panen I osa ühes kahe täiendus-ettepanekuga, mis aruandja poolt tehti ja ette kanti, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana emusega on I osa wastu wõetud ühes parandustega.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb):

II.

Kriminaal-kohtupidamise seadus muudetakse järgmiselt:

§ 177. Kaebusele wõi protestile lisatakse juurde wastaspoole seletus, kui see antud, ja asja kohta tehtud protokollid. Kaebusele rahukohtunikude lõpuliikude otsuste peale lisatakse juurde kautsjon 200 marga suuruses ja rahukogude kui teiseastme kohtute lõpuliikude otsuste peale 1.000 marga suuruses. Kautsjoni puudumisel antakse kaebajale 7-päewaline tähtaeg teadaande kättesaamise päewast arwatud kautsjoni maksmiseks. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral läheb kautsjon riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on wabastatud riigi- ja omawalitsuse asutused, wahi all olevad kohtualused, isikud, kellele antud waesusõigus ja maksujouetuks tunnistatud wõlgnikud.

§ 193. Tunnistajate, tõlkide ja ekspertide tasu kohta, arstid kaasa arwatud, on makswad §§ 978, 978^a ja 979 määrused.

§ 199. Rahukohtunikude ja rahukogude, kui teiseastme kohtute otsustest ja protokollidest antawate ära kirjjade eest wõetakse kantseleimaksu 25 marka lehekülje pealt. Süüalustele ja isikutele, kellele antud waesusõigus, antakse ära kirjad tasuta. Maksu wõetakse kohtumarkides (Ts. kp. s. § 853^a).

Märkus 1 ja 2 maksuweseta.

§ 910 p. 2 redigeeritakse järgmiselt:
2. Kaebustele lisatakse juurde kautsjon 3.500 marga suuruses. Kautsjoni puudumisel antakse kaebajale 7-päewaline

tähtaeg teadaande kättesaamise päewast arwatud kautsjoni maksmiseks. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral läheb kautsjon riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on wabastatud riigi- ja omawalitsuse asutused, wahallolewad kohtualused, isikud, kellele antud waesusõigus ja maksujõuetuks tunnistatud wõlgnikud.

§ 978. Ametlikud wõi eraarstid, keda kutsutakse toimetama kohtuarstlikka uurimisi väljaspool nende asukohta, saawad sõidu- ja päewaraha samal määral, nagu kohtu-uurijad ametisõitude eest.

Märkus makswuseta.

§ 979. Tunnistajad ja teised asjale kõrwalised isikud, keda kutsutakse uurimisele wõi kohtusse 10 kilomeetrist kaugemale, saawad päewaraha 60 marka iga väljaspool elukohta wiidetud päewa eest ja peale selle sõiduraha 10 m. iga kilomeetri pealt sinna ja tagasi, kui aga võimalik on sõiduks tarwitada raudteed wõi weeteed, siis raudtee wõi laewa alama klassi piletihind sinna ja tagasi.

§ 985. Asjaosalistelt, kellel ei ole õigus käesolewa seadustiku määruste järelle saada tasuta ärakirju otsustest, protokollidest ja teistest paberitest, wõetakse nimetatud ärakirjade eest nende väljaandmisel kantseleimakse 25 marka lehekülje pealt. Maksu wõetakse kohtumarkides (Ts. kp. s. § 853²).

§ 910. Punkt teises peab „3.500“ asemel „2.500“ olema. See on trükiwiga.

Komisjoni nimel teen § 177 juurde paranduse, mis selles seisab, et esimene lause, kaks esimest rida, wälja jääks, nii et paragrahw algaks 3-a rea pealt: „Kaebusele rahukohtunikkuude lõpulikkude otsuste peale jne.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Panen II osa ühes aruandja poolt tehtud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on II osa ühes parandustega wastu wõetud.

(Aruandja **J. Jaakson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega osad III—V):

III.

Administratiiv-kohtu korda muudetakse järgmiselt:

§ 31. Rewisjoni protestile tuleb ligi panna üks ärakiri kaebaluse tarwis.

Rewisjoni kaebusele tuleb juurde lisada 200 resp. 1.000 marka, (§ 37) rewisjoni maksu ja ärakiri ülewalwe ametniku wõi asutuse tarwis. On rewisjoni protestile wõi kaebusele dokumendid juurde pandud, siis tuleb ka dokumentidest wastaw arw ärakirju ligi panna.

§ 37. Eraisikud ja -asutused maksawad administratiivwasjus tempelmaksu, kantseleimaksu ning tunnistajate ja ekspertide tasu samal määral, nagu tsiwiilasjus ja peale selle rewisjoni kaebuse sisseandmise puhul rahukohtuniku otsuse peale 200 marka ja rahukogu otsuse peale 1.000 marka rewisjonimaksu. Isikud, kellele antud waesusõigus, on maksudest wabastatud.

§ 38. Riigi- ja omawalitsuse asutused on wabastatud tempelmaksust, kantseleimaksust ja rewisjonimaksust; muud kohtukulud kannawad nad üldisel alusel.

IV.

Seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimiskord muudetakse järgmiselt:

§ 28. Seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise asjus wõetakse tempelmaksu ja kantseleimaksu sellel määral, nagu tsiwiilasjus üldkohtutes, ning peale selle kuulutusraha „Riigi Teatajas“ 100 marka ja rewisjonikaebuste sisseandmise puhul rewisjoni maksu 1.000 marka.

Märkus. Aktsiaseltside ja osähiuste registreeritud põhikirjad ja nende põhikirja muudatused awaldatakse „Riigi Teatajas“ täielisel kujul asutajate kulul.

V.

Seadus kohtumaksude ja -kulude kohta („Riigi Teataja“ nr. 2 — 1919 a.) ja selle seaduse muutmise seadus („Riigi Teataja“ nr. 59/60 — 1920 a.) kaotawad makswuse, kuna tsiwiil-kohtupidamise seaduse paragrahwid, mis nimetatud seadustega ära muudeti, uuesti jõusse astuwad, kui nad käesolewa seadusega ei ole muudetud.

19. Tollitariifide Rahaasjanduse maksmapanemise seadus — komisjoni aruandja M. Martna: II lugemisel. Peale selle, kui Riigikogu selle seaduseelnõu

esimesel lugemisel wastu wõttis ja enne teist lugemist rahaasjanduse komisjoni tagasi andis, on rahaasjanduse komisjon seaduseelnõus mõned muudatused teinud, ja need muudatused kannan ma teisel lugemisel siin ette.

(Aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri ja § 1).

Tollitariifide maksmapanemise seadus.

§ 1. Tollitariifid pannakse maksma ja muudetakse seadusandlikul teel.

Aruandja **M. Martna** (loeb): § 2. Tollitariifid määratakse kindlaks kas Eesti markades ehk välisrahas.

Wälisrahas määratud tariifide järele nõutakse tolliraha sisse Eesti markades, päwakursi järele.

Päwakursiks loetakse Eesti panga poolt teatatud kurs.

M. Juhkam (töer.): Tollitariifisid siiduwaks teha päwakursiga oleks wististi õige halb. See tooks esile terve rea segadusi, raskendaks kalkulatsioone, ja wõiks ellu kutsuda kuritarwitusi. Neil põhjustel teen ma ettepaneku § 2-s wälja jätta lõpp, algades sõnadega: „päwakursi järele“ ja selle asemele wõtta „kursi järele, mis rahaminister keskmiste börsehindade alusel iga kuu kohta ette kindlaks määrab.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpu-sõna on aruandjal.

Aruandja **M. Martna**: Ma ei wõi komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda, isiklikult sümpatiseerin küll temale.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud Riigikogu liikme Juhkam'i poolt wälja jätta paragrahwi lõpp, algades sõnadest: „päwakursi järele“ ja selle asemele wõtta: „kursi järele, mis rahaminister keskmiste börsehindade alusel iga kuu kohta ette kindlaks määrab.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Panen terve paragrahwi ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 ühes parandusega wastu wõetud.

(Aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 3—5):

§ 3. Wabariigi Walitsus on õigustatud esialgselt maksma panema Riigikogule

esitatud seaduseelnõudes ettenähtud tolliwabade kaupade maksustamist wõi tollitariifide kõrgendust.

Märkus. Käesolew (§ 3) paragrahw ei õigusta Wabariigi Walitsust makswat keeldu teatud kaubaliigi sisse- wõi wäljaweo kohta tühistada ega sarnast keeldu maksma panna.

§ 4. Käesolewa seaduse jõusseastumisega kaotawad makswuse: 1) Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 3. jaan. 1921 a. wastuwõetud seadus tollide ja teiste sisse- ja wäljaweomaksude kohta („Riigi Teataja“ nr. 4 — 1921 a.) ja 2) Riigikogu poolt 16. detsembril 1921 a. wastuwõetud seadus tollide ja teiste sisse- ja wäljaweomaksude kohta („Riigi Teataja“ nr. 117 — 1921 a.)

§ 5. Määrused ja korraldused, mis eelmises (§ 4) paragrahwis tähendatud seaduste põhjal maksma pandud, jääwad maksma kunni nende muutmiseni käesolewas seaduses määratud korras.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. Ettepaneku kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Mina kõnelen selle ettepaneku wastu. Pensioni-seadus on wanematekogu poolt arwatud nende seaduste hulka, mis tuleksid wastu wõtta weel käesolewal istungjärgul. Käesolew istungjärg ei wõi enam wäga kaua kesta. Kui tahetakse seda seaduseelnõu weel läbi arutada, siis tuleb ka tänast koosolekut wähe pikendada. Seaduseelnõu ise on aga oma iseloomu poolest sarnane, mille järele suur tarwidus ja mida oodatakse ja sellepärast on ka wanematekogu seisukoht õigustatud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, wastu 20 häält, — seega on ettepanek wastu wõetud.

(Hüüded: Sedelitega hääletada!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Palun sedelitele kirjutada neid, kes koosoleku lõpetamise poolt on „poolt“, kes wastu on — „wastu“. Kas tehakse ettepanekuid häälte lugejate kohta. (Hüüded: Juhatus)

hooleks!) Ettepanek on tehtud hääle lugemist juhatase hooleks jätta. Palun juhatase liikmeid hääle lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.) Hääletamise resultaadid: ettepaneku poolt on 29 häält,

wastu 25 häält, erapooletuid 1, — ettepanek on wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**

